

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

20 14 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історіографія історії України

Напрямок підготовки 6.020302 «Історія»

Інститут суспільства

2014–2015 навчальний рік

Робоча програма **Історіографія історії України** для галузі знань 0203 «Гуманітарні науки», напряму підготовки 6.020302 «Історія».

Розробники: доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка Тарасенко Ольга Олексіївна

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри історії України Інституту суспільств

Протокол від « 03 » вересня 2014 року № 1

Завідувач кафедри
історії України _____

О.О. Салата

(підпис)

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «*Історіографія історії України*» далі – *Програма*) є нормативним документом КУ імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою історії України Інституту суспільства на основі ОПП підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» за спеціальністю «001. Педагогічна освіта.7010103. Педагогіка і методика середньої освіти. Історія» відповідно до затвердженого навчального плану.

Програму створено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.)

Програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання в КУ імені Бориса Грінченка відповідно до вимог ОКХ, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни.

Документ визначає перелік, обсяг, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів, необхідне навчально-методичне забезпечення.

Навчальна дисципліна «*Історіографія історії України*» є складовою частиною циклу дисциплін професійно-практичної підготовки нормативного блоку навчальної програми.

Університетський курс “Історіографія історії України” посідає одне з чільних місць у системі фахової підготовки студента - історика, так як виконує не лише наукові, пізнавальні функції, а й дещо ширші – соціокультурні завдання.

Покликання курсу – формування професійної культури, наукового світогляду історика, історичного стилю мислення та дослідницького смаку у майбутнього фахівця, вчителя, історика.

Курс “Історіографія історії України” виступає засобом зміцнення національної свідомості, є інструментом створення у свідомості майбутнього вчителя цілісної картини історії України й виконує важливі дидактичні функції.

Предмет курсу “Історіографія історії України”: соціальна та інтелектуальна історія історичної науки в Україні, як явища науки і культури із властивими йому національними та загальнонауковими рисами й ознаками.

Мета курсу “Історіографія історії України” - забезпечити розуміння майбутніми фахівцями – вчителями історії - методології української історичної науки, усвідомлення її у контексті загального процесу її розвитку, підвищення рівня їх професійної культури та історичного мислення, дослідницьких та інформаційних умінь

Завдання курсу “Історіографія історії України”:

- розкрити зміст поняття “історіографія”, гносеологічну природу історіографічних знань, місце та функції історіографії в процесі історичного пізнання, основні етапи становлення історіографії як спеціальної дисципліни, дати аналіз категоріального апарату та методів історіографії;

- з’ясувати соціокультурні та внутрішні передумови розвитку процесу історичного пізнання, народження, розвитку й удосконалення знань про історичне минуле, виділити основні етапи розвитку історичної науки в Україні, визначити критерії періодизації та специфіку кожного конкретного періоду історіографічного процесу в Україні XVIII - початку XXI століття;

- ознайомити студентів зі школами, течіями й напрямками в історіографії,

які відігравали провідну роль у розвитку вітчизняної науки, характеристиками найвидатніших представників історичної науки;

- сприяти подоланню відчуття провінціалізму, комплексу меншовартості української історичної науки, усвідомленню її розвитку у контексті загальноісторичного процесу з властивими їй національними ознаками та рисами;

- формувати засобами історіографії професійну культуру, науковий світогляд майбутнього історика, та дослідницькі й інформаційні уміння студентів.

Запропонований у програмі матеріал передбачається вивчати наступними шляхами: читання лекцій, проведення семінарських занять, самостійна позааудиторна робота студентів. Причому, більша частина матеріалу виноситься на останню форму. З огляду на це студентам слід уважно ознайомитися із запропонованим списком літератури.

Міждисциплінарні зв'язки: «Давня, середньовічна, ранньонова, нова та новітня історія України».

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

I - «Історіографія історії України давньої, середньовічної та ранньонОВОЇ історії України».

II - «Історіографія історії України кінця XVIII – першої третини XX ст.»

III - «Історіографія новітньої історії України».

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати :

- джерела та періодизацію історіографії історії України;
- природу історіографії та її місце у процесі історичного пізнання;
- методи історіографії, її методології та понятійно-термінологічний апарат;
- тенденції розвитку історіографії історії України;

- школи, течії та напрямки в історіографії, які відігравали провідну роль у розвитку вітчизняної історичної науки;

- основні політичні, соціальні та культурні чинники, що вплинули на становлення та розвиток історіографічного процесу в Україні у XVIII - на початку XXI ст.

Вміти :

- визначати внесок провідних істориків у становлення та розвиток української історіографії;

- використовувати знання з історіографії історії України у викладацькій роботі.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **108 годин / 3 кредити ECTS.**

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год., із них:

лекції - 22 год.;

семінарські заняття – 20 год.;

самостійна робота – 48 год.

індивідуальна робота - 12 год.;

модульний контроль – 6 год.

II. СТРУКТУРА ПРОГРАМИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна	Напря́м, спеці́альність, осві́тньо-квалі́фікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідно до ECTS: 3	Шифр і назва галузей знань: <i>0203 Гуманітарні науки</i>	Частина програми: <i>нормативна.</i>
Кількість змістовних модулів: 3	Шифр і назва напрямів підготовки: <i>6.020302 Історія</i>	Рік підготовки: <i>четвертий</i> Семестри: <i>перший</i>
Загальний обсяг дисципліни: <i>108 год.</i>	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр».</i>	Лекції: <i>22 год.</i> Семінарські заняття: <i>20 год.</i> Індивідуальна робота: <i>12 год.</i> Самостійна робота: <i>48 год.</i>
Кількість тижневих годин: 3		Модульний контроль: <i>6 год.</i> Вид підсумкового контролю: <i>екзамен.</i>

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Використані скорочення:
 лекції (Л);
 семінарські заняття (СЗ);
 практичні заняття (ПЗ);
 самостійна робота (СР)
 індивідуальна робота (ІР);
 підсумковий контроль (ПК).

№	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Р	А	Л	СЗ	ПЗ	ІР	СР	ПК
Змістовий модуль І.									
Українська історіографія давньої, середньовічної та ранньомодерної історії України									
1.	Вступ до курсу	4	4	2	2		1		
2.	Історіографія давньої історії України, Київської Русі та Галицько-Волинської держави	8	4	2	2		1	4	
3.	Історіографія історії України Литовсько-польської доби	8	4	2	2			4	
4.	Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та історичну думку XVII ст.	8	4	2	2		1	4	
5.	Гетьманська доба в історіографії	8	4	2	2		1	4	
	Разом	36	20	10	10		4	16	2
З									
Змістовий модуль ІІ.									
Історіографія історії України ХІХ – пер. третини ХХ ст.									
6.	Дослідження українського ХІХ ст. в історичній літературі	12	6	4	2		2	8	
7.	Наукові школи та напрямки в українській історіографії	4	2	2	-		2	8	
8.	Утвердження української	8	4	2	2		2	8	

	національної історіографії на рубежі XIX-XX ст.								
	<i>Разом</i>	24	12	8	4		6	24	2
Змістовий модуль III. Історіографія новітньої історії України									
9.	Огляд розвитку української історіографії у 20-х роках XX – на початку XXI ст.	20	10	4	6		2	8	
	<i>Разом</i>	20	10	4	6		2	8	2
	<i>Разом за навчальним планом</i>	108	60	22	20		12	48	6

III. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Історіографія історії України (давня, середньовічна та ранньоновітня доба)

Лекція 1

Історіографія історії України. Вступ до курсу (2 год.)

1. Мета, предмет, завдання курсу історіографії історії України.
2. Поняття «історіографія». Природа історіографії, її місце у процесі історичного пізнання.
3. Історіографія як наукова та навчальна дисципліна.
4. Методи історіографії.
5. Методологія та понятійно-термінологічний апарат історіографії.
6. Періодизація та джерела історіографії історії України.
7. Рекомендована література до курсу.

Основні поняття теми:

Історіографія. Історіографія історії України. Українська історіографія.

Принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності (спадкоємності).

Методи історіографічного аналізу, синтезу, системно-структурного і проблемного підходу, логічний, історико-хронологічний, історико-ситуаційний, порівняльний, ретроспективний, біографічний, методи типологізації, класифікації, періодизації, наукометрії.

Історіографічний процес. Історіографічна ситуація. Історіографічне джерело. історіографічний факт. Напрямок. Течія. Наукова школа в історіографії.

Типи історико-наукових досліджень. Соціальна історія науки. Інтелектуальна історія науки. Образ науки. Ідеал науковості. Стиль історичного мислення. Тип історика.

Лекція 2
Історіографія давньої історії України, Київської Русі
та Галицько-Волинської держави (2 год.)

1. Історична наука про раннє заселення українських земель і Трипільську культуру. Кочові племена та їх державні об'єднання. Грецькі колонії. Держава антив. Автохтонність слов'ян і норманська теорія.
2. Витоки та зародження давньоукраїнської історичної думки: міфологія та усна народна творчість; теологічні трактування історії; зародження писемності.
3. Проблема формування східнослов'янських народностей. Проблема формування українського етносу. Історіографічний аналіз концепцій походження українського народу. (Леонід Залізняк)
4. Історіографія вивчення питань державно-політичного розвитку Київської Русі. Історичні погляди мислителів Київської держави.
5. Історіографія вивчення історії Галицько-Волинської держави, спадкоємниці Київської Русі. Розвиток історичних знань у Галицько-Волинській державі.

Основні поняття теми:

Культура. Етапи історіографії слов'ян. Автохтонність слов'ян і норманська теорія. Народність. Формування східнослов'янських народностей. Формування українського етносу. Київська держава. Галицько – Волинська держава.

Витоки та зародження давньоукраїнської історичної думки. «Повість минулих літ». Київський літопис. (Літопис руський). Галицько-Волинський літопис

Лекція 3
Історіографія історії України Литовсько-польської доби (2 год.)

1. Історики про литовську колонізацію українських земель: утворення Литовсько-Руського князівства.
2. Польська колонізація українських земель. Суспільно-політичні зміни після Люблінської унії. Оцінки в українській історіографії.
3. Історіографічний огляд оцінки Люблінської та Берестейської уній
4. Історична думка українців литовської доби.
5. Українська історична думка на тлі утвердження Речі Посполитої.
6. Причини і джерела формування козацтва, його основні групи. Історіографічний огляд проблеми генезису та становлення козацтва. Вплив українського козацтва на розвиток історичних знань.

7. Історичне підґрунтя міжконфесійної конфронтації.

Основні поняття теми:

Колонізація. Унія. Козацька республіка

Лекція 4

Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та історичну думку XVII ст. (2 год.)

1. Переяславська Рада 1654 р. та Березневі статті 1654 р. Історіографія питання.
2. Українська національна революція середини XVII ст. в історіографії.
3. Козацькі літописи: Величка, Граб'янки, Самовидця. Софонович Феодосій «Хроніка з літописців стародавніх». Київський Синопис.
4. Автономістські та антиімперські мотиви історичної думки XVII ст.

Основні поняття теми:

Переяславська Рада 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українська національна революція середини XVII ст., національна державність, українська історична думка XVII ст., козацькі літописи.

Лекція 5

Гетьманська доба в історіографії (2 год.)

1. Хмельниччина та оцінка постаті Богдана Хмельницького в працях істориків XVIII- XXI ст.
2. Історіографія доби Руїни.
3. Історіографія доби Петра Дорошенка
4. Оцінка постаті Івана Мазепи в історіографії

Основні поняття теми:

Гетьманська доба. Доба Хмельницького. Доба Руїни. Доба Петра Дорошенка. Доба Мазепи. Колонізаторська політика.

Семінарське заняття 1

Історіографія історії України. Вступ до курсу (2 год.)

1. Мета, предмет, завдання курсу історіографії історії України
2. Поняття «історіографія». Природа історіографії, її місце у процесі історичного пізнання
3. Історіографія як наукова та навчальна дисципліна. Методи історіографії.

4. Методологія та понятійно-термінологічний апарат історіографії
5. Періодизація та джерела історіографії історії України

Основні поняття теми:

Історіографія. Історіографія історії України. Українська історіографія.

Принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності (спадкоємності).

Методи історіографічного аналізу, синтезу, системно-структурного і проблемного підходу, логічний, історико-хронологічний, історико-ситуаційний, порівняльний, ретроспективний, біографічний, методи типологізації, класифікації, періодизації, наукометрії.

Історіографічний процес. Історіографічна ситуація. Історіографічне джерело. історіографічний факт. Напрямок. Течія. Наукова школа в історіографії.

Типи історико-наукових досліджень. Соціальна історія науки. Інтелектуальна історія науки. Образ науки. Ідеал науковості. Стиль історичного мислення. Тип історика.

Література

1. Колесник І.І. Українська історіографія (ХУІІІ - початок ХХ сто-ліття). - К., 2000
2. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - Чернівці, 1996
3. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004
4. Калакура Я. С. Українська історіографія: Курс лекцій. – К.: Генеза, 2004. – 496 с.
5. Головка В. Історіографія кризи історичної науки. Український контекст. - К., 2003
6. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - Прага, 1923 / Репринтне видання. - К., 1996
7. Оглоблин О. Українська історіографія. 1917-1956. - К., 2003
8. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини ХІХ ст.). - К., 1959
9. Яковенко Н. До питання про методологію вивчення історії України//Генеза -1996.-№1 (4). - С.118-121.

Семінарське заняття 2

Історіографія давньої історії України, Київської Русі та Галицько-Волинської держави (2 год.)

1. Історична наука про: раннє заселення українських земель і Трипільську культуру, кочові племена та їх державні об'єднання, грецькі колонії, державу антив, автохтонність слов'ян і норманську теорію.
2. Проблема формування східнослов'янських народностей. Проблема формування українського етносу.

4. Історіографія вивчення питань державно-політичного розвитку Київської Русі. Історичні погляди мислителів Київської держави.

5. Історіографія вивчення історії Галицько-Волинської держави, спадкоємниці Київської Русі. Розвиток історичних знань у Галицько-Волинській державі.

Література

1. Андрияшев А. М. Очерки истории Волынской земли до конца XIV ст. - Киев, 1887.
2. Баран В., Козак Д., Терпиловський Р. Походження слов'ян. - К., 1991.
3. Баран В.Д. Велике розселення слов'ян // Археологія. - 1998. - №2.- С.30-37.
4. Баран В.Д. Давні слов'яни. - К., 1998. - 333 с.
5. Баран В.Д. Походження українського народу. - К., 2002.- 194 с.
6. Брайчевський М. Ю. До проблеми походження українського народу //Хроніка, 2000. - Вип. 27-28, 1998.
7. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. - К., 1968.
8. Буганов В.В. Отечественная историография русского летоисания. - М., 1975.
9. Греков Б. Д. Крестьяне на Руси. - Москва, 1952.
10. Грушевський М. Звичайна схема «русской» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства //Пам'ятки України. - 1991. - № 3.
11. Грушевський М.С. Анти // Записки НТШ. - Львів, 1988.- Т.ХХІ.- Кн.І.
12. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа. - К., 1990;
13. Давня історія України: У 2-х кн. - К., 1994 - 1995;
14. Дашкевич Я. Перегук віків: три погляди на минуле і сучасне України // Україна: наука і культура. - К., 1993.- С.44-53.
15. Джерела й історіографія княжої доби (IX - XIII ст.)//Енциклопедія Українознавства. В 3-х томах. Т.1. - К., 1994.
16. Залізняк Л. Л. М.Ю.Брайчевський і походження слов'янських народів // Михайло Брайчевський. Вчений і особистість. - К., 2002.-С.67-83
17. Залізняк Л.Л. Від склавинів до української нації. - К., 2004.- С.78-93.
18. Залізняк Л.Л. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність // Пам'ять століть. - 1996.- №2.- С.2-14
19. Залізняк Л.Л. Давньоруська народність: нова версія старого міфу // Етнічна історія народів Європи.- Київ, 2001.- Вип.9.- С.12-21.
20. Залізняк Л.Л. Де, як і коли виникла давньоруська народність // Пам'ять століть. - 1998.- №6.- С.2-15.

21. Залізняк Л.Л. Етногенез українців та їхніх сусідів з позицій сучасної етнології // Записки НаУКМА.-Т.2.-1997.- С.52-60.
22. Залізняк Л.Л. Етногенез українців, білорусів, росіян // Пам'ять століть. - 1997.- №4.- С.2-13.
23. Залізняк Л.Л. Київська Русь: праукраїнська держава чи "спільний стовбур" східних слов'ян // Український історик. - Т. 35. - Нью-Йорк - Київ, 1998.
24. Залізняк Л.Л. Нариси стародавньої історії України. - К:Абрис, 1994.-255 с.
25. Залізняк Л.Л. Новітні міфи в індоєвропеїстиці Східної Європи // Археологія, №4.- 2002.- С.88-98.
26. Залізняк Л.Л. Первісна історія України.-К.,1999.- 264 с.
27. Залізняк Л.Л. Походження українського народу // Матеріали до української етнології. - Вип.1 (4).- К., 1995.- С.115-123.
28. Залізняк Л.Л. Походження українців в лещатах імперських міфів // Магістеріум. – вип. 20.- Археологічні студії. - К., 2005.- С.94-100.
29. Залізняк Л.Л. Походження українців: між концепцією "общеруської історії" та трипільською Аратою // Дзеркало тижня, №24.-2006.
30. Залізняк Л.Л. Проблема етногенези українців з позиції сучасної європейської етнології // Магістеріум. Археологічні студії. - К., 2001.-С.49-56;
31. Залізняк Л.Л. Проблеми україногенези: від «застарілого» М. Грушевського до модерного В. Пироженка // Пам'ять століть, №3, 1999.
32. Залізняк Л.Л. Проблеми україногенези: чи застаріло «застаріле» // Вісник Національної Академії Наук. - №7, 1999.
33. Залізняк Л.Л. Трипілля очима науковців і політиків // Археологія, 2004, №3. - С.95-103.
34. Залізняк Л.Л. Чи скресла крига давньоруської народності над Київською Руссю? // Магістеріум. – вип. 11. - Археологічні студії. - К., 2003. - С.82-94.
35. Залізняк Л.Л. Ще раз про спадщину та спадкоємців княжого Києва //Дніпро, Ч. 7-8. - 1998.
36. Залізняк Л.Л. Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? // Наукові записки НаУКМА. - К., 2000. - Том.18.- С.53-60.
37. Иванов П. А. Исторические судьбы Волынской земли с древнейших времен до конца XIV века. - Одесса, 1895.
38. Ісаєвич Я. Походження українців: історіографічні схеми і політика //Матеріали до української етнології. - К.,1995. - Вип. 1 (4). - С.103 – 114.
39. Ісаєвич Я. Початок державності і ранні етапи формування східнослов'янських народів // Етнічна самосвідомість: національна культура. - К., 1991.
40. Історія української мови. - К., 1996. - 280 с.

41. Кавелин К.Д. Мысли и заметки о русской истории //Собрание сочинений.- Т.1. - СПб., 1897. - С. 598 - 600.
42. Київський літопис. (Літопис руський). - К., 1986.
43. Коваленко В. Чернігів і Галич у XII - XIII ст. // Галичина та Волинь у добу Середньовіччя. - Львів, 2001. — С.154-165.
44. Котляр М.Ф. Деякі дискусійні проблеми історії Київської Русі //Український історичний журнал. - 1988. - № 5.
45. Котляр М. Історія України в особах. Давньоруська держава. - К., 1996.
46. Котляр М. Ф. Данило Галицький. — Київ, 1979.
47. Котляр М.Ф. Русь язичка. Біля витоків східнослов'янської цивілізації. - К., 1993.
48. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. - К., 1984.
49. Лихачев Д.С. Национальное самосознание Древней Руси. - М., 1949.
50. Мавродин В.В. Происхождение русского народа. - Л., 1978.
51. Моця О., Річка В. Київська Русь: від язичництва до християнства. - К., 1996.
52. Насонов А.Н. "Русская земля" и образование территории Древнерусского государства. - М., 1951.
53. Пашуто В. Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси. — Москва, 1950.
54. Петров В. Походження українського народу. - К., 1992.
55. Півторак Г.П. Українці: Звідки ми і наша мова.—К., 1993.-200 с.
56. Повість минулих літ. //Літопис Руський. - К., 1989.
57. Погодин М.П. Записки о древнем русском языке (Письмо к И.И.Срезневскому) // Известия Отделения русского языка и словесности Академии наук.-1856. -Т.5. - Вып.2. - С.70-91.
58. Ричка В.М. Про еволюцію назви "Русь" в етнополітичній історії України //Укр.істор. журнал. - 1991. - № 2.
59. Сегеда С.П. Антропологічний склад українського народу. - К., 2001. - 256 с.
60. Седов В.В. Древнерусская народность. - М., 1999. - 316 с.
61. Смолій В., Гуржій О. Як і коли почала формуватися українська нація. - К., 1991.
62. Сочинський В. Чужинці про Україну. (Розд. 1. Найстаріші відомості про Україну). - Львів, 1991.
63. Толочко А. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. - К., 1992.
64. Толочко П. Від Київської Русі до України. - К., 1998.
65. Толочко П. Київська Русь. - К., 1996.
66. Толочко П.П. Древнерусская народность. - СПб., 2005.- 220 с.
67. Україна крізь віки: Баран В. Д. Давні слов'яни. - Київ: Альтернативи, 1998. — Т. 3. - 336с.

68. Україна крізь віки: Античні держави Північного Причорномор'я. Крижицкий С. Д., Зубар В. М., Русяева А. С. Видавництво: Київ: Альтернативи, 1998. – Т.2. - 352 с.
69. Україна крізь віки: Котляр М. Галицько-Волинська Русь. - Київ: Альтернативи, 1998. – Т. 5. - 335 с.
70. Україна крізь віки: На світанку історії. Бунятян К. П., Мурзин В. Ю., Симоненко О. В. Видавництво: Київ: Альтернативи, 1998. – Т. 1. - 336 с.
71. Україна крізь віки: Русина О. Україна під татарами і Литвою. - Київ: Альтернативи, 1998. – Т. 6. - 318 с.
72. Україна крізь віки: Толочко П.П., Толочко О. П. Київська Русь. - Київ: Альтернативи, 1998. – Т. 4. - 349 с.
73. Шабульдо Ф. М. Землі Юго-Западної Русі в составе Великого княжества Литовского. - Киев, 1987.
74. Юсова Н. М. Генеза концепту "давньоруська народність" у радянській історичній науці // Український історичний журнал. - 2001. - №6. - С. 65-85.
75. Юсова Н. М. Генезис концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР (1930-ті – перша половина 1940-х рр.)". - Вінниця, 2005.- 545 с.

Семінарське заняття 3

Історіографія історії України Литовсько-польської доби (2 год.)

1. Історики про литовську колонізацію українських земель: утворення Литовсько-Руського князівства.
2. Польська колонізація українських земель. Суспільно-політичні зміни після Люблінської унії. Оцінки в українській історіографії.
3. Історична думка українців литовської доби
4. Українська історична думка на тлі утвердження Речі Посполитої.
5. Історична наука про причини і джерела формування козацтва, його основні групи. Історіографічний огляд проблеми генезису та становлення козацтва. Вплив українського козацтва на розвиток історичних знань.

Література

1. Антонович В.Б. Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
2. Антонович В. Б. Очерк истории Великого княжества Литовского до половины XV столетия / Антонович В. Б. Моя сповідь: Вибрані історичні та публіцистичні твори / Упор. О. Тодійчук, В. Ульяновський. Вст. ст. та коментарі В. Ульяновського. — К.: Либідь, 1995. — 816 с. («Пам'ятки історичної думки України»)

3. Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России - К., 1991.
4. Василенко В. О. Політична історія Великого князівства Литовського (до 1569 р.) в східнослов'янських історіографіях XIX - першої третини XX ст.: Монографія. - Д.: НГУ, 2006. - 659 с.;
5. Верменич Я., Дмитрук В., Архипова С. Міська історія України: проблема початкового датування. Науково-довідкове видання. — К., 2010.
6. Голобуцький Володимир. Запорозьке козацтво. - К.: Вища шк., 1994. - 539 с.
7. Гошко Т. Д. Нариси з історії магдебурзького права в Україні (XVI - початок XVII ст.). - Львів, 2002. - 255 с.
8. Грушевський М. Історія України-Руси. - Т. 4 - 6. - К., 1993 - 1995;
9. Гудавичюс Э. История Литвы. Т.1. С древнейших времен до 1569 года. Пер. с литовского Г. И. Ефремова. М.: Фонд им. И. Д. Сытина. Valtrus, 2005. - 680 с.;
10. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - К., 1996.
11. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. - Харків, 2004.
12. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій - К., 2004.
13. Ковальова С.Г. Судоустрій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського: Монографія. - Миколаїв: Видавництво МДГУ імені Петра Могили, 2008. - 200 с.
14. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. -Чернівці, 1999.
15. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. -К., 1991.
16. Крип'якевич І. Історія України. - Львів, 1990.
17. Маложон О. І. Історіографія та джерела дослідження правової культури литовсько-польського періоду (XIV–XVI ст.) // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. - 2011. - № 4. - С. 212–216;
18. Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). - К., вид-во Київ. ун-ту, 1959.
19. Рибалка І.К. Історія України. - Т. 1. - Харків, 1995.
20. Русина Олена Володимирівна Велике князівство литовське (ВКЛ)// Енциклопедія історії України (ЕІУ). - Т. 1. - К., 2003.- С. 460-463;
21. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. К., 1998; //Україна крізь віки, т.6.
22. Столбуненко М. М. Державний лад українських земель у складі Литви та Польщі / В кн.: Історія державності на землях України: Експериментальний підручник// За загальн. ред. Бандурки О. М., Ярмиша О. Н. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. - С. 99 - 142;

23. Україна і Литва в XIV–XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Відп. ред. Смолій В. А.; авт. кол.: Берковський В. Г., Блануца А. В., Ващук Д. П., Гурбик А. О., Черкас Б. В. - Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. - 256 с.;
24. Ульянівський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. У 3-х томах. - К., 1994.
25. Шабульдо Ф. М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. К., 1987.
26. Щербак В. О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV - середина XVII ст.- К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000.- 300 с.: іл.
27. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. - К., 2006.
28. Яковенко, Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст.: (Волинь і Центр. Україна). - К. : Наук. думка, 1993. - 411, [3] с. (2-ге вид. - К.: Критика, 2005).

Семінарське заняття 4

Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та історичну думку XVII ст. (2 год.)

1. Історики про Переяславську Раду 1654 р. та Березневі статті 1654 р.
2. Історичні праці про Українську національну революцію середини XVII ст.
3. Характеристика козацької історіографії - козацьких літописів Величка, Граб'янки, Самовидця.
4. Характеристика «Хроніки з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича.
5. Характеристика Київського Синописа.
6. Характеристика автономістських та антиімперських мотивів історичної думки XVII ст.

Основні поняття теми:

Переяславська Рада 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українська національна революція середини XVII ст., українська історична думка XVII ст., козацькі літописи, «Хроніка з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича, Київський Синопис.

Література

Переяславська Рада 1654 року

1. Переяславська Рада 1654 року (Історіографія та дослідження) / Ред. кол. П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. – К.: Смолоскип, 2003. – XX + 890 с.:

Наукові дослідження XX століття (1910 - 1950-ті роки):

Михайло Грушевський. Переяславська умова України з Москвою 1654 року.

Вячеслав Липинський. Україна на переломі. 1657-1659 (Розділ III).

Ростислав Лященко. Переяславський договір 1654 р. між Україною і царем московським .

Андрій Яковлів. Договір гетьмана Богдана Хмельницького з московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р

Олександр Оглоблин. Українсько-московська угода 1654.

Науково-публіцистичні твори (остання чверть XIX - 70-ті роки XX століття):

Михайло Драгоманов. Пропаший час. Українці під Московським царством (1654-1876).

Дмитро Донцов. Українська республіка (1654-1734).

Роман Бжеський. Переяславська умова в планах Б. Хмельницького та "переяславська легенда".

Зиновій Книш. Переяславський договір (У трьохсотлітню річницю).

Михайло Брайчевський. Приєднання чи возз'єднання? Триптих. Від автора [I.] Приєднання чи возз'єднання? Критичні замітки з приводу однієї концепції. [II.] Конспект закритого обговорення статті М. Брайчевського "Приєднання чи возз'єднання?" в Інституті історії влітку 1974 року.[III.] Заключне слово Коментар (Ігор Гирич).

Історіографія

Франк Сисин (Едмонтон). Образ Росії та українсько-російських взаємин в українській історіографії кінця XVII - початку XVIII сторіччя.

Володимир Кравченко (Харків). Концепції Переяслава в українській історіографії.

Олексій Ясь (Київ) Образи Переяслава в українській історіографії академічної доби (початок XIX - кінець 80-х років XX століття).

Віктор Брехуненко (Київ) Переяславська рада 1654 року в російській історіографії.

Мирослав Нагельський (Варшава) Переяславська угода 1654 року в польській історіографії.

Франк Сисин (Едмонтон) Переяславська рада в англомовній історіографії..

Дослідження

Віктор Брехуненко (Київ), Сергій Леп'явко (Чернігів) Українське козацтво і Московія в XVI - першій половині XVII століття

Віктор Горобець (Київ) Переяславський вибір Богдана Хмельницького 1654 року

Тарас Чухліб (Київ) Проблема ратифікації Переяславсько-московських домовленостей 1654 року

Сергій Плохій (Едмонтон) Переяслав 1654: Православний дискурс та політична культура

Ярослав Федорук (Київ) Переговори Речі Посполитої з Москвою і укладання Віденського миру (1654-1656)

Березневі статті 1654 р.

2. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. - К., 1994.

3. Брайчевський М. Приєднання чи возз'єднання? (Критичні замітки з приводу однієї концепції). //Україна, 1991, № 16–17.
4. В.С. Степанков. Березневі статті 1654 року. // Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2003. - 688 с.: іл.
5. Грушевський М. Переяславська умова України з Москвою 1654 року. Статті й тексти. В кн.: Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. - К., 1991.
6. Липинський В. Україна на переломі 1657–1659. Замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті. - Філадельфія, 1991.
7. Мицик Ю. Полин-корінь (Скільки діяв українсько-російський договір 1654 року?). «Старожитності», 1991, № 1;
8. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: Соціально-політичний портрет. - К., 1995;
9. Українсько-російський договір 1654 р.: нові підходи до історії міждержавних стосунків.- К., 1995.
10. Цибульський В. Переяславська угода 1654 року у зарубіжній історіографії. - Рівне, 1993;
11. Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII–XVIII віках. - Варшава, 1934.

Українська національна революція середини XVII ст.:

12. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція (1648-1676 рр.). - Київ: Альтернативи, 1999. - 352 с. - (Україна крізь віки. - Т. 7).

Козацькі літописи:

13. Літопис Самовидця. Київ: «Наукова думка», 1971. — 208 с.
14. Величко С. В. Літопис. Т.1. / Пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич.— К.: Дніпро, 1991.— 371 с. Літопис. Т.2. / Пер. з книжної української мови, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич.— К.: Дніпро, 1991.— 642 с.
15. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. — К.: Т-во «Знання» України, 1992. — 192 с.
16. Софонович Феодосій. Хроніка з літописців стародавніх / АН України, Археограф, коміс., Ін-т укр. археографії, Ін-т історії України. Підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. — К.: Наук. думка, 1992. — 336 с. — (Пам'ятки укр. літописання).
17. І.В. Жиленко. Синопис Київський. Лаврський альманах / Ред. рада: В. М. Колпакова (відп. ред.) та ін. — К. : ВПОЛ, — Спецвип. 2 : Синопис Київський / І. В. Жиленко. — 2002. — 194 с.

Гетьманська доба в історіографії (2 год.)

1. Хмельниччина та оцінка постаті Богдана Хмельницького в працях істориків XVIII - XXI ст.
2. Історіографія доби Руїни.
3. Історіографія доби Петра Дорошенка
4. Оцінка постаті Івана Мазепи в історіографії

Основні поняття теми:

Гетьманська доба. Доба Хмельницького. Доба Руїни. Доба Петра Дорошенка. Доба Мазепи.

Література

1. Антонович В. Исторические деятели Юго-Западной России в биографиях и портретах. - К., 1885.
2. Антонович В. Коротка історія козаччини. - К., 1991.
3. Антонович В. Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
4. Апанович Олена. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. - К.: Либідь, 1993. - 288 с.
5. Борщак І., Мартель Р. Іван Мазепа. - К.: Свенас, 1991. - 133 с.
6. Борщак І. Мазепа - людина і історичний діяч. - К., 1991.
7. Гнат Хоткевич. Гетьман Іван Мазепа // Два гетьмани. - К.: Дніпро, 1991. - С.63-106.
8. Голобуцкий В.А. Освободительная война украинского народа под руководством Хмельницкого. - М., 1954.
9. Голобуцкий В.О. Проблемы козацтва в українській та іноземній історіографії ХУІ - першої половини ХУІІ ст. // Український історичний журнал. - 1960. - № 1.
10. Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654–1665. - К., 2001.
11. Готвальд В. Мазепа. - К., 1993
12. Грушевський М. Історія України - Руси. – Т. 8, 9, 10. - К., 1936, 2-е вид. - 1998.
13. Грушевський М. Історія українського козацтва // Вітчизна. - 1990. - № 2, 4, 6,8.
14. Грушевський Михайло. Хмельницький і Хмельниччина. – Львів, 1898.
15. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині ХУІІІ ст. кордони, населення, право. - К., 1996.
16. Джерела й історіографія козацько-гетьманської доби (ХУІІ-ХУІІІ ст.)/ Енциклопедія Українознавства. Т. 1. - К., 1994.
17. Доба Богдана Хмельницького (До 400- річчя від дня народження Великого гетьмана): зб. наук. праць. - Київ, 1995. - 285 с.
18. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - Київ, 1996.

19. Калакура Я. С. Державобудівнича діяльність Богдана Хмельницького: Українська історіографія 40-60-х років. - У зб.: Богдан Хмельницький як історична постать і літературний персонаж. - К., 1996.
20. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій - К., 2004.
21. Костомаров М. Мазепа. - Спб., 1882-1884.
22. Костомаров М.І. Руїна : гетьманства Бруховецького, Многогрешного и Самойловича 1663 – 1687 гг. // Вестник Европы, 1879 г., № 4, с. 610 - 655; 1879 г., № 5, с. 5 - 39; 1879 г., № 6, с. 437 - 497; 1879 г., № 8, с. 586 - 635; 1879 г., № 9, с. 5 - 77; 1880 г., № 7, с. 202- 271; 1880 г., № 9, с. 5 - 78.
23. Костомаров М.І. Руїна. Мазепа. Мазепинці. - М. : Чарли, 1995 г.- 800 с.
24. Костомаров М.І. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. - М.: Мысль, 1993.
25. Костомаров Микола. Богданъ Хмельницкій. – Спб., У 3-х томах, 1884.
26. Коцур В.П., Коцур А.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - Чернівці, 1999.
27. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. - Львів, 1990.
28. Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. - Лейпциг, 1942; - К., 2002.
29. Куліш Пантелеймон. Історія отпаденія Малороссіи отъ Польши. - 3 томи.- Спб., 1888-1889.
30. Куліш Пантелеймон. Історія возсоединенія Руси. – Спб., 1873-1877.
31. Лазаревський О. Заметки о Мазепе. - К., 1899.
32. Левицький О. Очерк внутренней истории Малороссии во второй половине XVII века. - К., 1875
33. Левицький О. Очерки народной жизни в Малороссии во второй половине XVII века. - К., 1902.
34. Липинський В. Україна на переломі: 1657–1659. Замітки до історії державного будівництва в XVII столітті. - К., Відень, 1920; друге вид. - 1991.
35. Марченко М.І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.).-К., 1959.
36. Мацьків Т. Гетьман Мазепа в оцінці історіографії. В кн.: Іван Мазепа і Москва: історичні розвідки і статті. - К., 1994.
37. Мацьків Т. Легенда й правда про Мазепу.— К., 1993.
38. Мацьків Теодор. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709 рр. - Мюнхен: Український вільний університет, 1988. - 286 с.
39. Меріме Проспер. Українські козаки та їх останні гетьмани. - Л.: Каменяр, 1990. - 301 с.
40. Оглоблин О. Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали. - Нью-Йорк - Київ - Торонто, 1995.
41. Оглоблин О. Хмельниччина і українська державність. - Нью-Йорк, 1954.
42. Оглоблин О. Гетьман Мазепа та його доба. - Нью-Йорк, 1959; перевидання — Нью-Йорк; Київ; Львів; Париж; Торонто, 2001

43. Павленко С. Міф про Мазепу. - Чернігів, 1998.
44. Рибалка І.К. Історія України. - Т. 1. - Харків, 1995.
45. Рипко Я. Гетьман Петро Дорошенко. Огляд його життя і політичної діяльності. - Нью-Йорк, 1985.
46. Савчук Н. Українська держава за гетьманування Юрія Хмельницького (1659 - початок 1663 рр.) - Кам'янець-Подільський, 2001.
47. Січинський Володимир. Чужинці про Україну. - Львів: Світ, 1991. - 96 с.
48. Січинський В. Чужинці про Україну. - Львів, 1991.
49. Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький. – К.: Альтернативи, 2003.
50. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676) //Україна крізь віки: В 15 т. / НАН України; Інститут археології / В. А. Смолій (ред.)/ - Т. 7. - К., Альтернативи, 1998. - 351 с.
51. Смолій В., Степанков В. Богдан Хмельницький: соціально-політичний портрет. - К., 1995; друге вид. - К., 1998.
52. Смолій В., Степанков В. Правобережна Україна у другій половині XVII–XVIII ст.: проблема державотворення. - К., 1993.
53. Смолій В., Степанков В. Українська державна ідея XVII– XVIII ст.: проблема формування, еволюції, реалізації. - К., 1997.
54. Смолій В., Степанкова В. У пошуках нової концепції історії Визвольної війни українського народу XVII ст. - К., 1992.
55. Угода та Конституція Пилипа Орлика // Розбудова держави. - 1992. - № 5.
56. Уманець Ф.Гетьман Мазепа. - СПб., 1897.
57. Чухліб Т. «Руїна» Гетьманщини чи боротьба за утвердження Козацької держави? (Спроба започаткувати наукову дискусію щодо одного історичного терміну) // Україна в Центрально-Східній Європі: Щорічник. - 2004. - № 4.
58. Чухліб Т. Козацький устрій Правобережної України в останній чверті XVIII ст. - К., 1996.
59. Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. - К.; Нью-Йорк, 2003. - 518 с.
60. Чухліб Т. Гадяч 1658 р. та ідея його відновлення в українсько-польських стосунках. - К., 2008.
61. Чухліб Т.Козаки та яничари. Україна у християнсько-мусульманських війнах 1500-1700 рр. - К., 2010. - 435 с.
62. Чухліб Т. Секрети українського полі васалітету: Хмельницький - Дорошенко - Мазепа. - К., 2011. - 327 с.)

63. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII ст. Причини і початок Руїни. - К., 1998.
64. Яковлев А. Договір Богдана Хмельницького з Москвою року 1654. - Нью-Йорк, 1954.
65. Яковлев А. Українсько-московські договори в XVII–XVIII віках - Варшава, 1934.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Історіографія історії України XIX – пер. третини XX ст.

Лекції 6 - 7

Розвиток історичних знань в Україні у XVIII – першій третині XIX ст. (2 год.)

1. Нові явища в розвитку історичних знань в Україні першої половини XVIII ст.:
  - Українська історіографія в контексті просвітництва та раціоналізму.
  - Початок антикварної і археографічної діяльності, перші спроби документалізації української історії.
  - Перші наукові розвідки з історії України.
  - Вивчення історії та статистики України.
  - Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України.
2. Формування наукових основ української історичної думки другої пол. XVIII – перш. трет. XIX ст.:
  - Ідеї українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки.
  - «Історія Русів» - нове явище української історіографії.
  - Особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях.

Основні поняття теми:

Просвітництво, бароко, раціоналізм, антикварна діяльність, археографічна діяльність, документалізація історії, статистика, матеріали побуту.

Персоналії:

Григорій Сковорода, Григорій Кониський, родина Полетики: Андрій Павлович, Григорій та Іван Андрійовичі, Григорій Іванович, Василь Григорович; Степан Лукомський, Микола Бантиш-Каменський, Петро Симоновський, Андрій Чапа, Олександр Рігельман; українська мемуаристика

XVIII ст.: щоденники Миколи Ханенка, Якова Марковича, Петра Апостола; Василь Рубан, Федір Туманський, Опанас Шафонський, Дмитро Бантиш-Каменський, Максим Берлинський, «Історія Русів», Денис Зубрицький, Іван Могильницький, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький.

Дослідження українського XIX століття в історичній літературі (2 год.)

1. Історіографія виразниця суспільно-політичних устремлінь національної еліти.
2. Поняття «українське національне відродження». Проблема періодизації, соціальна база історіографічний огляд проблеми українського національного відродження.
3. Історіографічний огляд статусу українських земель у складі монархій Російської та Австрійської у XIX ст.
4. Історіографічний огляд проблеми соціальної структури українського суспільства у XIX ст.
5. Становлення і розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.:
  - Формування університетських осередків української історичної науки. В. Антонович.
  - Діяльність Київської археографічної комісії та історичних товариств.
  - Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
  - Західноукраїнська історична думка.

Основні поняття теми:

Українське національне відродження, статус українських земель, соціальна структура українського суспільства, Київська археографічна комісія (Тимчасова комісія для розбору давніх актів), Архів давніх актів, Історичне товариство Нестора Літописця, Південно-Західний відділ Імператорського російського географічного товариства, історичні товариства у Харкові, Одесі, Чернігові, осередки «Просвіти», Наукове товариство ім. Т. Шевченка, університетські осередки української історичної науки.

Персоналії:

Олександр Безбородько, Дмитро Трощинський, Василь Кочубей, Капністи, Василь Тарновський, Василь Ломиковський, А. Чепа, Микола Гоголь, Іван Котляревський, Михало Максимович, Ізмаїл Срезневський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Іванишев, Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Олександр Лазаревський, Аполлон Скальковський, Олександра Єфименко, Михайло Грушевський, Іван Франко, Дмитро Дорошенко, Роман Шпорлюк, Павло Магочий, Іван Лисяк-Рудницький, Віталій Сарбей, Ірина Колесник.

Лекція 8

Наукові школи та напрямки в українській історіографії (2 год.)

1. Школа в історичній науці.
2. Український романтизм. Народницький напрям.
3. Київська історична школа В. Антоновича як трансформації народницької візії історії України в національну.
4. Львівська школа істориків М.Грушевського.
5. Історична школа Михайла Грушевського в Києві у 1924 – 1930 рр.
6. Державницький напрям.
7. Провідні історіософські напрямки та школи першої половини ХХ ст.

Основні поняття теми:

Школа в історичній науці, український романтизм, позитивізм, класична наукова школа, народницький напрям, романтично-народницьке історіюписання (30-ті – 60-70-ті рр. ХІХ ст.) у ностальгічній, героїко-легендарній та етнографічній формах, позитивістсько-народницька (80-ті рр. ХІХ – початок ХХ ст.) історіографія, інституціоналізація народницького напрямку в українській історіографії.

Київська історична школа В. Антоновича як трансформації народницької візії історії України в національну.

Львівська школа істориків М.Грушевського, історична школа Михайла Грушевського в Києві у 1924 -1930 рр.

Державницький напрям.

Персоналії:

М.Куторга, Т.Грановський, М.Іванишев, С.Соловійов, К.Бестужев-Рюмін, В.Іконников, М.Максимович, М.Костомаров, В.Антонович, М.Грушевський.

Учні В.Антоновича: М.Дашкевич, Д.Багалій, П.Голубовський, Н.Молчановський, В.Ляскоронський, М. та О.Грушевський, М.Довнар-Запольський, В.Данилевич, І.Лінниченко, О.Андріяшев, ін..

В.Липинський, С.Томашівський, В.Герасимчук, І.Джиджора, І.Кревецький, Д.Дорошенко, І.Крип'якевич, М.Кордуба, В.Кучабський, М.Андрусак, В.Заїкин, Б.Крупницький, Д.Оляничин.

Семінарське заняття 6

Розвиток історичних знань в Україні у XVIII – першій третині XIX ст. (2 год.)

1. Нові явища в розвитку історичних знань в Україні першої половини XVIII ст.:

- Українська історіографія в контексті просвітництва та раціоналізму.
- Початок антикварної і археографічної діяльності, перші спроби документалізації української історії.
- Перші наукові розвідки з історії України.
- Вивчення історії та статистики України.
- Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України.

2. Формування наукових основ української історичної думки другої пол. XVIII – перш. трет. XIX ст.:

- Ідеї українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки.
- «Історія Русів» - нове явище української історіографії.
- Особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях.

Основні поняття теми:

Просвітництво, бароко, раціоналізм, антикварна діяльність, археографічна діяльність, документалізація історії, статистика, матеріали побуту.

Персоналії:

Григорій Сковорода, Григорій Кониський, родина Полетики: Андрій Павлович, Григорій та Іван Андрійовичі, Григорій Іванович, Василь Григорович; Степан Лукомський, Микола Бантиш-Каменський, Петро Симоновський, Андрій Чапа, Олександр Рігельман; українська мемуаристика XVIII ст.: щоденники Миколи Ханенка, Якова Марковича, Петра Апостола; Василь Рубан, Федір Туманський, Опанас Шафонський, Дмитро Бантиш-Каменський, Максим Берлінський, «Історія Русів», Денис Зубрицький, Іван Могильницький, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький.

Література

1. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - Київ, 1996.
2. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. - Харків, 2004.
3. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. - К., 2004.
4. Колеснік І.І. Українська історіографія XVIII - початку XX ст. – К., 2000.

5. Коцур А.П., Коцур В.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - К., 1996.
6. Кравченко В. В. Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII - середина XIX ст.). - Харків, 1996.

Семінарське заняття 7

Дослідження українського XIX століття в історичній літературі (2 год.)

1. Поняття «українське національне відродження». Проблема періодизації, соціальна база історіографічний огляд проблеми українського національного відродження.

2. Історіографічний огляд статусу українських земель у складі монархій Російської та Австрійської в XIX ст.

3. Історіографічний огляд проблеми соціальної структури українського суспільства у XIX ст.

4. Становлення і розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.:

- Формування університетських осередків української історичної науки. В. Антонович.
- Діяльність Київської археографічної комісії та історичних товариств.
- Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
- Західноукраїнська історична думка.

Основні поняття теми:

Українське національне відродження, статус українських земель, соціальна структура українського суспільства, Київська археографічна комісія (Тимчасова комісія для розбору давніх актів), Архів давніх актів, Історичне товариство Нестора Літописця, Південно-Західний відділ Імператорського російського географічного товариства, історичні товариства у Харкові, Одесі, Чернігові, осередки «Просвіти», Наукове товариство ім. Т. Шевченка, університетські осередки української історичної науки.

Персоналії:

Олександр Безбородько, Дмитро Трошинський, Василь Кочубей, Капністи, Василь Гарновський, Василь Ломиковський, Іван Котляревський, Михайло Максимович, Ізмаїл Срезневський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Іванишев, Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Олександр Лазаревський, Аполлон Скальковський, Олександра Єфименко, Михайло Грушевський, Іван Франко, Дмитро Дорошенко, Роман Шпорлюк, Павло Магочий, Іван Лисяк-Рудницький, Віталій Сарбей, Ірина Колесник.

Література

1. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - Київ, 1996.
2. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004.
3. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій - К., 2004.
4. Колеснік І.І. Українська історіографія XVIII- початку XX ст. – К., 2000.
5. Коцур А.П., Коцур В.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - К., 1996.

Лекція 9

Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX-XX ст. (2 год.)

1. Історична школа М. Грушевського у Львові. Наукова схема історії України.
2. «Історія України - Руси» М. Грушевського - науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї
3. Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії.

Основні поняття теми:

Історична школа М. Грушевського у Львові, осередки «Просвіти», Наукове товариство імені Т. Шевченка, історичний семінар у Львівському університеті, історико-філософська секція НТШ, наукові видання НТШ - «Записки», «Збірники», «Студії», «Хроніки», часописи, наукова схема історії України, «Історія України - Руси» М. Грушевського, позитивізм, національна ідея, Українське наукове товариство в Києві.

Персоналії:

В. Антонович, І. Франко, О. Терлецький, М. Кордуба, С. Томашівський, О. Целевич, В. Герасимчук, С. Рудницький, І. Джиджора, І. Кревецький, І. Крип'якевич, М. Чубатий, І. Стешенко, Ф. Вовк, І. Раковський, С. Руденко, Б. Крижановський, Л. Чикаленко, М. Василенко, Б. Грінченко, О. Грушевський, В. Дурдуківський, П. Житецький, І. Каманін.

Семінарське заняття 8

Розвиток української історіографії у кінці XIX - першій третині XX ст. (2 год.)

1. Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX-XX ст.
  - Історична школа М. Грушевського у Львові. Наукова схема історії України.

- «Історія України - Руси» М. Грушевського - науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї
  - Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії
2. Українська історіографія на тлі національно-державного відродження України
- Державницький напрямок в українській історіографії
  - Вплив Української революції на розвиток історичної науки
  - Історична наука в системі УНТ та УАН
3. Радянська історіографія та формування її зарубіжних центрів
- Ідеологічна переорієнтація істориків в умовах утвердження влади більшовиків
  - Повернення з еміграції М. Грушевського та його історична школа в Києві
  - Українознавчі осередки історичної науки в Західній Україні та в еміграції

Література

1. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. - Київ, 1996.
2. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004.
3. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. - К., 2004.
4. Колеснік І.І. Українська історіографія XVIII- початку XX ст. - К., 2000.
5. Коцур А.П., Коцур В.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - К., 1996.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Історіографія новітньої історії України

Лекції 10 – 11

Огляд розвитку української історіографії у 20-х роках XX – на початку XXI ст. (4 год.)

1. Українська історіографія на тлі національно-державного відродження України.
2. Радянська історіографія та формування її зарубіжних центрів.
3. Історична наука в лещатах сталінського тоталітаризму (1930-ті – перша пол.1940-х рр.).

4. Особливості повоєнного розвитку української історіографії.
5. Історична наука в Україні на тлі хрущовської «лібералізації суспільства».
6. Протистояння істориків УРСР та діаспори в добу брежнєвщини (друга половина 1960-х - перша половина 1980-х рр.).
7. Українська історіографія на переломі: від тоталітарного монізму до плюралізму та гласності (друга половина 1980-х - початок 1990-х рр.).
8. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-і рр. ХХ– поч. ХХІ ст.).
9. Дискусії щодо перспективи написання синтези історії України поза канонами мастер-нарративу

Основні поняття теми:

Державницький напрямок в українській історіографії, вплив Української революції на розвиток історичної науки, історична наука в системі УНТ та УАН, ідеологічна переорієнтація істориків в умовах утвердження влади більшовиків, повернення з еміграції М. Грушевського та його історична школа в Києві, українознавчі осередки історичної науки в Західній Україні та в еміграції.

Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя більшовизму і засіб утвердження режиму одноособової влади, репресії сталінізму проти українських істориків та нищення наукових праць, українська історична наука в роки Другої світової війни.

Відновлення діяльності історичних установ в УРСР та в діаспорі, українська історична думка в умовах агонії сталінізму, міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією.

Українська вільна академія наук, Український вільний університет, «Енциклопедія українознавства».

Хрущовська «відлига» і критика культу особи як шанс до відродження української історіографії, вплив шістдесятництва на розвиток історичної думки, заснування Українського історичного товариства як відповідь на виклик радянської історіографії.

Українська історіографія в контексті ідеологічної боротьби і тотальної русифікації суспільного життя, історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії, основні напрями історичних досліджень в УРСР в умовах загострення кризи авторитарного режиму.

Українське історичне товариство, «Український історик», Український вільний університет, Українська вільна академія наук, осередки НТШ та українознавчі центри в країнах Західної Європи, США, Канади.

Криза марксистської парадигми історії та формування нової історіографічної ситуації в УРСР, долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії, повернення до національно-державницької схеми української історії.

Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України, створення наукової історії України, соборність українських істориків.

Персоналії:

М.Міхновський, Д.Донцов, С.Петлюра, В.Винниченко, Д.Яворницький, А.Кримський, І. Огієнко, Д. Дорошенко, С.Єфремов.

Д. Дорошенко, О. Оглоблин, Н. Полонська-Василенко, Б. Крупницький.

І.Дзюба, М.Брайчевський, О.Апанович, Я.Дзира, О.Компан, К.Стецюк, О.Карпенка, В. Мороз.

Семінарське заняття 9

Українська історична наука у 30-ті – першій половині 60-х років ХХ ст. (2 год.)

1.. Історична наука в лещатах сталінського тоталітаризму (1930-ті – першій половині 1940-х рр.):

- Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя більшовизму і засіб утвердження режиму одноособової влади
- Репресії сталінізму проти українських істориків та нищення наукових праць
- Українська історична наука в роки Другої світової війни

2. Особливості повоєнного розвитку української історіографії:

- Відновлення діяльності історичних установ в УРСР та в діаспорі
- Українська історична думка в умовах агонії сталінізму
- Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією

3. Історична наука в Україні на тлі хрущовської «лібералізації суспільства»:

- Хрущовська «відлига» і критика культу особи як шанс до відродження української історіографії
- Вплив шістдесятництва на розвиток історичної думки
- Заснування Українського історичного товариства як відповідь на виклик радянської історіографії

Література

1. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004.
2. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. - К., 2004.
3. Коцур А.П., Коцур В.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - К., 1996.

Семінарське заняття 10

Українська історична думка у другій половині 60-х років – на початку ХХІ ст. (2 год.)

1. Протистояння істориків УРСР та діаспори в добу брежневщини (друга половина 1960-х - перша половина 1980-х рр.):
  - Українська історіографія в контексті ідеологічної боротьби і тотальної русифікації суспільного життя
  - Історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії
  - Основні напрями історичних досліджень в УРСР в умовах загострення кризи авторитарного режиму
2. Українська історіографія на переломі: від тоталітарного монізму до плюралізму та гласності (друга половина 1980-х - початок 1990-х рр.):
  - Криза марксистської парадигми історії та формування нової історіографічної ситуації в УРСР
  - Долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії
  - Повернення до національно-державницької схеми української історії
3. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-і рр. ХХ - початок ХХІ ст.):
  - Методологічна переорієнтація пострадянських істориків України
  - Створення наукової історії України
  - Соборність українських істориків
4. Дискусія щодо перспектив написання синтези Історії України поза канонами мастер-нарративу

Література

1. Історіографічний словник: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004.
2. Калакура Я.С. Українська історіографія: Курс лекцій. - К., 2004.
3. Коцур А.П., Коцур В.П. Історіографія історії України. Курс лекцій. - К., 1996.

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Історіографія історії України»

Разом: 108 год.

З них: лекції (22 год.), семінарські заняття (20 год.),
індивідуальна робота (12 год.), самостійна робота (48 год.),
модульний контроль (6 год.)

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль I					Змістовий модуль II		
Лекції (теми, бали)	Вступ до курсу	Історіографія давньої історії України, Київської Русі та Галицько-Волинської держави	Історіографія історії України Литовсько-польської доби	Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та Гетьманська доба в історіографії	Дослідження українського XIX ст. в історичній літературі	Наукові школи та напрями в українській історіографії	Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX-XX ст.	
Семінарські заняття (теми, бали)	Історіографія давньої історії України, Київської Русі та Галицько-Волинської держави	Історіографія історії України Литовсько-польської доби	Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та історичну думку XVIII ст	Гетьманська доба в історіографії	Розвиток історичних знань в Україні у XVIII – першій третині XIX ст.	Дослідження українського XIX ст. в історичній літературі	Розвиток української історіографії у кінці XIX - першій третині XX ст.	
СР (бали)	15				10			
ІНДЗ (бали)	30							
Реферати (бали)	15				15			
Поточний контроль (вид, бали)	Відповідь на семінарському занятті – 10							
Модульний контроль (бали)	Модульна контрольна робота – 25.				Модульна контрольна робота – 25.			

Підсумковий контроль (вид, бали)
Екзамен – 40

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль III	
Лекції (теми, бали)	Огляд розвитку української історіографії у 20-х роках XX – на початку XXI ст.	
Семинарські заняття (теми, бали)	Українська історична наука у 30-ті – першій половині 60-х років XX ст.	Українська історична думка у другій половині 60-х років – на початку XXI ст.
СР (бали)	10	
ІНДЗ (бали)	30	
Реферати (бали)	15	
Поточний контроль (вид, бали)	Відповідь на семінарському занятті – 10	
Модульний контроль (бали)	Модульна контрольна робота – 25.	
Підсумковий контроль (вид, бали)	Екзамен – 40	

Шкала оцінювання

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82-89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75-81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69-74 балів	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60-68 балів	
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35-59 балів	Незадовільно
F	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1-34 балів	

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю
1.	Відвідування лекцій	1
2.	Відвідування практичних (семінарських занять)	1
3.	Виконання завдання для самостійної роботи (домашнього завдання)	5
4.	Робота на практичному (семінарському) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії та інше)	Всього 10, в тому числі за видами
5.	ІНДЗ	30
6.	Опрацювання фахових видань (в тому числі першоджерел)	10
7.	Написання реферату	15
8.	Виконання модульної контрольної роботи	25

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів спрямована на набуття ними навичок опрацювання джерел і досліджень з історії України. Формами самостійної роботи є анотування, рецензування і реферування рекомендованої фахової літератури за розділами навчального матеріалу.

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали
Змістовий модуль I		
Українська історіографія давньої, середньовічної та ранньомодерної історії України		
Історіографія давньої історії України, Київської Русі та Галицько-Волинської держави (4 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Історіографія історії України Литовсько-польської доби (4 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Історіографія досліджень про Переяславську Раду 1654 р., Березневі статті 1654 р., Українську національну революцію середини XVII ст. та історичну думку XVII ст. (4 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Гетьманська доба в історіографії (4 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Разом: 16 год.		20
Змістовий модуль II		
Історіографія історії України XIX – пер. третини XX ст.		
Дослідження українського XIX ст. в історичній літературі (8 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Наукові школи та напрямки в українській історіографії (8 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX-XX ст. (8 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Разом: 16 год.		15
Змістовий модуль III		
Історіографія новітньої історії України		
Огляд розвитку української історіографії у 20-х роках XX – на початку XXI ст. (8 год.)	Перевірка анотацій, рецензій, рефератів	5
Разом: 16 год.		5
<i>Разом: 48 год.</i>	<i>Разом: 40 балів</i>	

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Мета ІНДЗ: вироблення у студентів навичок самостійної роботи з історичними джерелами та історіографічною літературою для удосконалення знань, отриманих у процесі навчання.

Зміст ІНДЗ: поглиблене вивчення студентами окремих проблем історіографії історії України.

Види ІНДЗ:

- оглядовий реферат;
- тематична презентація (створена за допомогою програми Microsoft PowerPoint).

Орієнтовна структура ІНДЗ:

- Вступ. Обґрунтування актуальності теми. Огляд джерел та історіографії проблеми.
- Основна змістовна частина.
- Висновки.
- Список використаних джерел і досліджень.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

№ зп	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1.	Ступінь розкриття теми	10
2.	Обґрунтованість висновків	10
3.	Якість оформлення роботи	10
Разом:		30 бали

Шкала оцінювання ІНДЗ:

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	25 - 30	Відмінно
Достатній	20 - 24	Добре
Середній	5 - 19	Задовільно
Низький	0 - 4	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Історіографія історії України».

**Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни
«Історіографія історії України»**

Розкрити внесок 5 персоналій із наведеного переліку, зробивши короткий конспект життя та наукової діяльності істориків та визначивши персональний внесок у становлення та розвиток української історіографії:

Григорій Кониський, родина Полетики: Андрій Павлович, Григорій та Іван Андрійовичі, Григорій Іванович, Василь Григорович; Степан Лукомський, Микола та Дмитро Бантиш-Каменські, Петро Симоновський, Андрій Чепа, Олександр Рігельман, Василь Рубан, Федір Туманський, Опанас Шафонський, Максим Берлинський, Денис Зубрицький, Іван Могильницький, Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Олександр Безбородько, Дмитро Трощинський, Василь Кочубей, Капністи, Василь Тарновський, Василь Ломиковський, Іван Котляревський, Михайло Максимович, Ізмаїл Срезневський, Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Іванишев, Володимир Антонович, Михайло Драгоманов, Олександр Лазаревський, Аполлон Скальковський, Павло Житецький, Микола Дашкевич, Іван Лінниченко, Василь Лянськоронський, Дмитро Багалій, Митрофан Довнар-Запольський, Никандр Молчановський, Павло Голубовський, Василь Данилевич, Осип Терлецький, Василь Герасимчук, Федір Вовк, Олександра Єфименко, Михайло Грушевський, Іван Франко, Осип Терлецький, Мирон Кордуб, Степан Томашівський, Степан Рудницький, Іван Джиджора, Іван Кривецький, Іван Крип'якевич, Дмитро Дорошенко, Дмитро Яворницький, В'ячеслав Липинський, Микола Василенко, Дмитро Антонович, Омелян Пріцак, Василь Біднов, Любомир Винар, Василь Кучабський, Дмитро Олянчин, Марко Антонович, Іван Лисяк-Рудницький, Ян Пеленський, Андрій Жуковський, Олександр Оглоблін, Наталя Полонська-Василенко, Борис Крупницький, Роман Шпорлюк, Іван Лисяк-Рудницький, Омелян Пріцак, Зенон Когут, Орест Субтельний, Дмитро Штогрин, Павло Магочій, Ярослав Дашкевич, Володимир Голобуцький, Валерій Степанков, Валерій Смолій, Тарас Чухліб.

VI. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ зп	Вид діяльності	Кількість балів
1	Відвідування лекцій	14
2	Відвідування семінарських занять	5
3	Самостійна робота	16
2	Відповіді на семінарських заняттях	35
4	Виконання ІНДЗ	10
5	Поточний модульний контроль	10
6	Складання екзамену	10
	Підсумковий бал	100

VII. ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів передбачає цілеспрямований пошук ефективних способів вивчення курсу, свідоме ставлення та послідовність в роботі, вміння використовувати наявну літературу і публікації у періодичних виданнях, планувати власну роботу.

Формами самостійної роботи можуть бути: аналіз джерел, опрацювання спеціальної літератури і написання рефератів. Аудиторна робота студентів визначається лекційними та семінарськими заняттями, груповими та індивідуальними консультаціями. Поряд з цими формами використовуються тестові завдання, письмові контрольні опитування, захист рефератів, залік та іспит, а також міжсесійний контроль – оцінювання відповідей на семінарських заняттях.

Теми для самостійної роботи

1. Історіографія історії України як наука і навчальний предмет.
2. Історіографія історії українських земель у найдавніші часи.
3. Київська Русь в історичній науці.
4. Галицько-Волинська держава в історичній науці
5. Історична література про значення княжої доби в долі українського народу.
6. Історіографія історії України XIV - початку XVII століття.
7. Висвітлення в історичній літературі Хмельниччини та гетьманської доби.
8. Відображення у працях істориків державного статусу Гетьманщини.
9. Конституція Пилипа Орлика та її висвітлення в історичній літературі.
10. Діяльність Кирило-Мефодіївського товариства і його оцінка в новітній історіографії.
11. Вклад істориків Київського університету і школи В.Антоновича в розвиток української історіографії.

12. Історична наука про початок українського відродження (XIX ст.).
13. Історіографія українського національно-визвольного руху на рубежі XIX-XX століть.
14. Історики про українське питання в Першій світовій війні та утворення українських визвольних формувань.
15. Історики про утворення ЗУНР та Акт Злуки.
16. Українська революція 1917-1920 років в історичних працях.
17. Висвітлення в історичній літературі утвердження радянської державності України.
18. Українські землі в 20-30-х роках XX ст.: історіографічні проблеми.
19. Історіографія історії України періоду Другої світової війни.
20. Голодомор і політичні репресії 30-х років в Україні та їх відображення у вітчизняній та зарубіжній історіографії.
21. Історична наука про вклад українського народу в розгром фашизму.
22. Історики про агонію сталінізму та повоєнні репресій проти українського народу.
23. Історичні дослідження повоєнного розвитку України і руху опору сталінізму.
24. Україна в добу хрущовської "відлиги" та наростання авторитаризму: історіографія проблеми.
25. Історична наука про національно-державне відродження і розбудову незалежної України.
26. Історична наука про входження України в світове співтовариство.

Формами самостійної роботи студентів є підготовка та участь у круглих столах.

Участь у кожному круглому столі оцінюється 10 балами.

I. *«Дослідники історії козацтва в українській історіографії»*: Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Олександр Лазаревський, Володимир Антонович, Дмитро Яворницький, Михайло Грушевський, Олександр Оглоблин, Володимир Голобуцький, Ярослав Дашкевич, Іван Крип'якевич, Валерій Степанков, Валерій Смолій, Тарас Чухліб та інші.

II. *«Історики української діаспори в українській історіографії»*. Д.Антонович, О.Пріцак, В.Біднов, Д.Дорошенко, Б.Крупницький, Л.Винара, Д.Дорошенко, О.Оглоблин, Н.Полонська-Василенко, В.Кучабський, Д.Оляничин, М.Андрусак, М.Антонович, Л.Винар, О.Домбровський, І.Лисяк-Рудницький, Т.Мацьків, Я.Пеленський, А.Жуковський, З.Когут, О.Субтельний, Д.Штогрин, П.Магочій та інші.

III. *«Наукові напрямки та школи в українській історіографії»*:

1. *Народницький напрям в українській історіографії*: М.Максимович, М. Костомаров, В.Антонович, М.Грушевський.
2. *Школа істориків-документалістів В.Антоновича*: М.Дашкевич, М.Грушевський, І.Лінниченко, В.Лянськоронський, Д.Багалій, М.Довнар-Запольський, Н.Молчановський, О.Андріяшев П.Голубовський, В.Данилевич та ін.
3. *Львівська наукова школа М. Грушевського*: О. Терлецький, М. Кордуба, С. Томашівський, О. Целевич, В. Герасимчук, С. Рудницький, І. Джиджора, І. Кревецький, І. Крип'якевич.
4. *Київська наукова школа М. Грушевського*. У 1924-х – 1930-х рр. до цієї школи належали Баранович, Гавриленко, Костащук, Кравцов, Нечипоренко, Ігнатієнко, Степанишина, Глушко, Смолинська, Глядківський, Шамрай, Павлик, Євфимовський, Савченко, Карачківський, Ткаченко, Денисенко, Шевченко, Юркевич та Катерина Грушевська.
5. *Державницька школа в українській історіографії*. В'ячеслав Липинський та Стефан Томашівський. У 1920-х - 1930-х рр. до цього напрямку належали історики В.Герасимчук, І.Джиджора, І.Кревецький, Д.Дорошенко, І.Крип'якевич, М.Кордуба, В.Кучабський, молоді дослідники М.Андрусак, В.Заїкин, Б.Крупницький, Д.Оляничин та ін.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ»

1. Вивчення історії та статистики України у XVIII ст.
2. Відновлення діяльності історичних установ в УРСР та в діаспорі у повоєнний час.
3. Відображення в історіографії ролі Центральної Ради у відродженні української державності.
4. Відродження традицій національної історіографії в незалежній Україні (90-і рр. XX - початок XXI ст.).
5. Вплив творчості Т. Шевченка на розвиток національної історіографії.
6. Вплив українського козацтва на розвиток історичних знань.
7. Вплив Української революції 1917 – 1920 рр. на розвиток історичної науки.
8. Державницький напрямок в українській історіографії.
9. Діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка у кінці XIX – XX ст. в українській історіографії.
10. Діяльність Тимчасової комісії для розбору давніх актів у другій половині XIX ст. в українській історіографії.
11. Діяльність історичних товариств у Харкові, Одесі, Чернігові у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. в українській історіографії.
12. Діяльність університетських осередків української історичної науки у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. в українській історіографії.

13. Долучення українських істориків до надбань світової і національної історіографії.
14. Заснування Українського історичного товариства як відповідь на виклик радянської історіографії.
15. Західноукраїнська історична думка у другій половині XIX ст. – на початку XX ст.
16. Збирання матеріалів побуту та громадського устрою України у XVIII ст.
17. Ідеї українського відродження і визрівання національних засад української історичної думки.
18. Ідеологічна переорієнтація істориків в умовах утвердження влади більшовиків.
19. Історики діаспори в обороні національних традицій української історіографії.
20. Історики про литовську колонізацію українських земель: утворення Литовсько-Руського князівства.
21. Історична наука в лещатах сталінського тоталітаризму (1930-ті – першій половині 1940-х рр.).
22. Історична наука в системі УНТ та УАН.
23. Історична наука в Україні на тлі хрущовської «лібералізації суспільства».
24. Історична наука про автохтонність слов'ян і норманську теорію.
25. Історична наука про голодомор в Україні у 1932 - 1933 рр.
26. Історична наука про грецькі колонії Північного Причорномор'я.
27. Історична наука про державу антив.
28. Історична наука про джерела та етапи формування українського етносу.
29. Історична наука про джерела та етапи формування східнослов'янських народностей.
30. Історична наука про кочові племена та їх державні об'єднання.
31. Історична наука про Переяславську Раду 1654 р. та Березневі статті 1654 р.
32. Історична наука про раннє заселення українських земель і Трипільську культуру.
33. Історична наука про Українську Державу гетьмана П.Скоропадського.
34. Історична наука про Українську національну революцію середини XVII ст.
35. Історична школа М. Грушевського у Львові. Наукова схема історії України.
36. Історичні погляди мислителів Київської держави.
37. Історіографічний огляд проблеми генези українського козацтва.
38. Історіографічний огляд проблеми соціальної структури українського суспільства у XIX ст.
39. Історіографічний огляд статусу українських земель у складі монархій Російської та Австрійської в XIX ст.
40. Історіографічні дослідження в сучасній українській історичній науці: проблематика і перспективи розвитку.
41. Історіографія вивчення історії Галицько-Волинської держави.
42. Історіографія вивчення державно-політичного розвитку Київської Русі.
43. Історіографія доби Петра Дорошенка

44. Історіографія доби Руїни.
45. Історіографія історії Руху Опору в Україні під час II світової війни: основні проблеми і наукові концепції.
46. Історіографія історії України доби I світової війни: основні проблеми і наукові концепції.
47. Історіографія новітньої історії України: основні проблеми і наукові концепції.
48. Історіографія як наукова та навчальна дисципліна.
49. «Історія Русів» - нове явище української історіографії.
50. «Історія України - Руси» М. Грушевського - науковий синтез української історії на ґрунті позитивізму і національної ідеї.
51. Львівська та київська наукові школи М. Грушевського.
52. Мета, предмет, завдання курсу історіографії історії України. Поняття «історіографія».
53. Методи історіографії: методи історіографічного аналізу, синтезу, системно-структурного і проблемного підходу, логічний, історико-хронологічний, історико-ситуаційний, порівняльний, ретроспективний, біографічний, методи типологізації, класифікації, періодизації, наукометрії.
54. Методологія історіографії. Принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності (спадкоємності).
55. Міфологізація української історії з нагоди 300-річчя «возз'єднання» України з Росією.
56. Народницький напрям в українській історіографії.
57. Нові явища в розвитку історичних знань в Україні першої половини XVIII ст.
58. Особливості повоєнного розвитку української історіографії.
59. Особливості розвитку історичних знань на західноукраїнських землях у XIX ст.
60. Оцінка постаті Івана Мазепи в історіографії.
61. Оцінка ролі Директорії у відновленні УНР в історичній науці.
62. Оцінки в українській історіографії польської колонізації українських земель та суспільно-політичних змін після Люблінської унії.
63. Перетворення історичної науки в ідеологічне знаряддя більшовизму і засіб утвердження режиму одноособової влади (1930-ті – першій половині 1940-х рр.).
64. Періодизація та джерела історіографії історії України.
65. Перші наукові розвідки з історії України у XVIII ст.
66. Понятійно-термінологічний апарат історіографії. Історіографічний процес. Історіографічна ситуація. Історіографічне джерело. Історіографічний факт.
67. Понятійно-термінологічний апарат історіографії. Напрямок. Течія. Наукова школа в історіографії. Типи історико - наукових досліджень.
68. Понятійно-термінологічний апарат історіографії. Соціальна історія науки. Інтелектуальна історія науки. Образ науки. Ідеал науковості. Стиль історичного мислення. Тип історика.

69. Поняття «українське національне відродження». Проблема періодизації, соціальна база історіографічний огляд проблеми українського національного відродження.
70. Початок антикварної і археографічної діяльності, перші спроби документалізації української історії.
71. Природа історіографії, її місце у процесі історичного пізнання. Визначення понять: історіографія, історіографія історії України, українська історіографія.
72. Радянська історіографія та формування її зарубіжних центрів.
73. Репресії сталінізму проти українських істориків та нищення наукових праць (1930-ті – першій половині 1940-х рр.).
74. Розвиток історичних знань у Галицько-Волинській державі.
75. Становлення і розвиток української історичної науки в середині та другій половині XIX ст.
76. Українознавчі осередки історичної науки в Західній Україні та в еміграції.
77. Українська історична думка в умовах агонії сталінізму.
78. Українська історична думка на тлі утвердження Речі Посполитої.
79. Українська історична наука в роки Другої світової війни.
80. Українська історіографія в контексті ідеологічної боротьби і тотальної русифікації суспільного життя (друга половина 1960-х - перша половина 1980-х рр.).
81. Українська історіографія в контексті просвітництва та раціоналізму.
82. Українська історіографія на переломі: від тоталітарного монізму до плюралізму та гласності (друга половина 1980-х - початок 1990-х рр.).
83. Українська історіографія на тлі національно-державного відродження України на початку XX ст.
84. Українська мемуаристика XVIII ст.: щоденники Миколи Ханенка, Якова Марковича, Петра Апостола.
85. Українське наукове товариство в Києві та його внесок в утвердження національної історіографії.
86. Утвердження української національної історіографії на рубежі XIX - XX ст.
87. Формування наукових основ української історичної думки другої половини XVIII – першої третини XIX ст.
88. Характеристика «Хроніки з літописців стародавніх» Феодосія Софоновича.
89. Характеристика автономістських та антиімперських мотивів історичної думки XVII ст.
90. Характеристика Київського Синописа.
91. Характеристика козацької історіографії - козацьких літописів С.Величка, Г.Габ'янки, Самовидця.
92. Характеристика основних центрів розвитку української історичної науки в сучасну добу.
93. Хмельниччина та оцінка постаті Богдана Хмельницького в працях істориків XVIII -XXI ст.
94. Школа істориків-документалістів В.Антоновича.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

**Розрахунок рейтингових балів
за видами поточного (модульного) контролю**

<i>№ п/п</i>	<i>Вид діяльності</i>	<i>Максимальна Кількість балів за одиницю</i>	<i>Тема 1</i>	<i>Тема 2</i>	<i>Тема 3</i>	<i>Тема 4</i>	<i>Тема 5</i>	<i>Разом за I модуль</i>	<i>Тема 6</i>	<i>Тема 7</i>	<i>Разом за II модуль</i>	<i>Тема 8</i>	<i>Тема 9</i>	<i>Разом за III модуль</i>	<i>Всього</i>
1.	Відвідування лекцій	1	1	1	1	1	1	5	2	1	3	2	2	4	12
2.	Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	1	5	1	1	2	1	2	3	10
3.	Виконання завдання для самостійної роботи (домашнього завдання) Участь у 3 круглих столах	5		5	5	5	5	20	5	5	10	5	5	10	40
								10			10			10	
4.	Робота на семінарському занятті	10	10	10	10	10	10	50	10	10	20	10	20	30	100
5.	ІНДЗ	30													30
6.	Написання реферату	15	15											15	
7.	Написання модульної контрольної роботи	25						25			25			25	75
8.	Екзамен	40													40
9.	Підсумок (максимальний)							120			75			77	276
Коефіцієнт 60:312 = 0,2															

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Робоча навчальна програма.
2. Плани-конспекти лекцій та семінарів.
3. Наочність (історичні мапи, схеми, ілюстративні матеріали).
4. Тематика реферативних робіт.
5. Тематика самостійних занять.
6. Тестові завдання для модульних контрольних робіт.
7. Питання для екзамену.
8. Система оцінювання навчальних досягнень студентів.

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

- Історіографічний словник*: Навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів. – Харків, 2004.
- Історична наука на порозі XXI століття: підсумки та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 15-17 листопада 1995).- Харків, 1995.
- Історія України в особах*. IX - XVIII ст. - К., 1993.
- Історія України в особах*. XIX - XX ст. - К., 1995.
- Калакура Я.С.* Українська історіографія: Курс лекцій - К., 2004, 2012.
- Колесник І.І.* Українська історіографія XVIII - початку XX ст. – К., 2000.
- Коцур В.П., Коцур А.П.* Історіографія історії України. Курс лекцій. - Чернівці, 1999.
- Марченко М.І.* Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.).-К., 1959.
- Рибалка І.К.* Історія України. - Т. 1. - Харків, 1995; Т.2. - Харків, 1997; Т.3.-Харків, 2004.
- Українська історіографія на зламі XX і XXI століть – здобутки і проблеми*. - Львів, 2004.

Пам'ятки історичної думки

- Антонович В.Б.* Моя сповідь. - К., 1995.
- Антонович В.Б.* Про козацькі часи на Україні. - К., 1991.
- Аркас М.* Історія України-Русі. - К., 1990.
- Багалій Д.* Автобіографія //Київська старовина, 1992. - № 4, 5.
- Багалій Д.І.* Історія Слобідської України. - Харків, 1990.
- Багалій Д.І.* Нарис історії України: Доба натурального господарства. - К., 1994.
- Багалій Д.І.* Нариси української історіографії доби феодалізму і доби капіталізму //Архіви України, 1993 - № 3,4.
- Бантыш-Каменский Д. Н.* История Малой России. - К., 1991.
- Блок М.* Апология истории или ремесло историка. - М., 1986.
- Ващенко В.В.* Лекції з історії української історичної науки другої половини XIX – початку XX ст.. (М.Костомаров, В.Антонович, М.Грушевський). – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 140 с.
- Грушевський М.С.* Звичайна схема "руської" історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства //Пам'ятки України, 1991. - № 3 .
- Грушевський М.С.* Ілюстрована історія України. - К., 1991.
- Грушевський М.* Історія та її соціально-виховуюче значення //На порозі нової України. - К., 1991.
- Грушевський М.С.* Історія України-Русі.-К., 1991 - 1998. - ТТ. 1-Х.
- Грушевський М.С.* Очерк истории украинского народа. - К., 1992.
- Дорошенко Д.* Нарис історії України. – Мюнхен - Київ, 1991.

- Дорошенко Д.* Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. – К.: Вид-во «Українознавство», 1996. – 256 с.
- Драгоманов М.П.* Вибране. – К., 1991.
- Драгоманов М.П.* Пропаший час: українці під Москвою //Український історичний журнал, 1991. - № 9.
- Ефименко А.Я.* История украинского народа. - К., 1990.
- Історія Русів.* - К., 1991.
- Карамзин Н.М.* История государства Российского. - М., 1988.
- Ключевский В.О.* Сочинения в 9-ти томах. - М, 1987.
- Коллингвуд Р.Дж.* Идея истории. Автобиография. - М., 1980.
- Костомаров Н.И* Исторические произведения. Автобиография. - К., 1989.
- Костомаров Н.И.* Мазепа. - М., 1992.
- Костомаров Н.И.* Мысли о федеративном начале в Древней Руси //Український історичний журнал, 1993. - № 10, 11 - 12.
- Крип'якевич І.* Історія України. - Львів, 1990.
- Крип'якевич І.П.* Богдан Хмельницький. - К., 1991.
- Літопис Самовидця.* - К., 1971.
- Липинський В.* Твори. Архів. Студії. - К., Філадельфія, 1994.
- Покровский М.Н.* Русская история с древнейших времен. - М., 1933.
- Полонська-Василенко Н.* Історія України. - ТТ.1 - 2. - К., 1992.
- Ригельман О.І.* Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі. - К., 1994.
- Соловьев С.М.* История России с древнейших времен. - ТТ. 1-7. - М., 1988.
- Субтельний О.* Україна. Історія. - К., 1992
- Тойнби А.Дж.* Постигание истории. - М., 1991.
- Февр Л.* Бои за историю. - М., 1991.
- Яворницький Д.І.* Історія запорозьких козаків. - ТТ. 1 - 3. - К., 1990.
- Ясперс К.* Смысл и назначение истории. - М., 1991.

Додаткова література:

- Антонович М.* 50-річчя Української Вільної Академії Наук //Український історик. - 1995. - № 1-4 (124-127). - С. 73-81.
- Бадзьо Ю.* Знищення і русифікація української історії в советській Україні //Український історик, 1981. - №1-4. - С.83-87; 1982. - № 1-2. -С.54-64.
- Баран О.* Любомир Винар (3 нагоди 65-ліття) //Український історик, 1997. - № 1-4 -С. 11-32.
- Барг М.А.* Эпохи и идеи: Становление историзма. -М.. 1987.

- Білокінь С.* Про становище історичної науки в Україні // Український історик, 1990.-№ 1-4.
- Білодід В.Д.* Історіографія української етнотентальності: В. Б. Антонович: історіософські нариси / В. Д. Білодід; за ред. Н. П. Поліщук. - К. : Вища школа, 2011. - 335 с.
- Бон Т.* Историзм в России? О состоянии русской исторической науки в XIX веке // Отечественная история. - 2000. - № 4.
- Брайчевський М.* Вступ до історичної науки. - К., 1995.
- Верба І.* Н.Д Полонська-Василенко: сторінки життєвого та творчого шляху // Український історичний журнал, 1993. - № 7-8.
- Верба І.В.* О.П.Оглоблин //Український історичний журнал, 1995. - № 5.6.
- Винар Л.* Силуети епох. Історична розвідка. - Дрогобич, 1992.
- Винар Л.* Українське історичне товариство з перспективи 35 років (1965-1995) //Український історичний журнал, 2001. - №1.
- Винар Л.* "Український історик": 40 років служіння науці. 1963-2003. - Нью-Йорк -Острого, 2003.
- Віднянський С.* Заснування і діяльність Українського вільного університету - першої української високої школи за кордоном (1921-1945 рр.) //Український історичний журнал, 1993. - № 11-12; 1994 - №4-5
- Водотика С.Г., Кондрашов В.Ф. О.Ю. Гермайзе* //Український історичний журнал, 1992. - №12.
- Врублевський В.* До створення Української Академії наук //Український історичний журнал, 1993. - № 1.
- Ганусенко І.М.* Дмитро Іванович Яворницький. - К., 1969.
- Гирич І.Б.* Організація М Грушевським археографічної роботи у львівський період його життя і діяльності (1894 - 1914) //Український історичний журнал, 1997.- № 1. - С. 72-86.
- Головко В.* Історіографія кризи історичної науки. Український контекст. - К., 2003.
- Грицак Я.* Нариси Історії України: Формування модерної української нації XIX-XX ст. - К., 1997.
- Гурницький К.І.* А. Кримський як історик. -К., 1971.
- Дядиченко В.А., Лось Ф.Є., Сарбей В.Г.* Розвиток історичної науки в Українській РСР. - К., 1970.
- Єсельчик С.* Вячеслав Липинський //Історія України в особах. XIX-XX ст. - К., 1995.-С.267-273.
- Журба О.І.* Київська археографічна комісія. 1843- 1921. -К., 1993.
- Залізник Л. Л.* М.Ю.Брайчевський і походження слов'янських народів // Михайло Брайчевський. Вчений і особистість. - К., 2002.-С.67-83
- Залізник Л.Л.* Від склавинів до української нації. - К., 2004.- С.78-93.

- Залізник Л.Л.* Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність // Пам'ять століть. - 1996.- №2.- С.2-14
- Залізник Л.Л.* Давньоруська народність: нова версія старого міфу // Етнічна історія народів Європи.- Київ, 2001.- Вип.9.- С.12-21.
- Залізник Л.Л.* Де, як і коли виникла давньоруська народність //Пам'ять століть. - 1998.- №6.- С.2-15.
- Залізник Л.Л.* Етногенез українців та їхніх сусідів з позицій сучасної етнології // Записки НАУКМА.-Т.2.-1997.- С.52-60.
- Залізник Л.Л.* Етногенез українців, білорусів, росіян // Пам'ять століть. - 1997.- №4.- С.2-13.
- Залізник Л.Л.* Київська Русь: праукраїнська держава чи "спільний стовбур" східних слов'ян // Український історик. - Т. 35. - Нью-Йорк - Київ, 1998.
- Залізник Л.Л.* Нариси стародавньої історії України. - К:Абрис, 1994.-255 с.
- Залізник Л.Л.* Новітні міфи в індоєвропеїстиці Східної Європи // Археологія, №4.- 2002.- С.88-98.
- Залізник Л.Л.* Первісна історія України.-К.,1999.- 264 с.
- Залізник Л.Л.* Походження українського народу // Матеріали до української етнології. - Вип.1 (4).- К., 1995.- С.115-123.
- Залізник Л.Л.* Походження українців в лещатах імперських міфів // Магістеріум. – вип. 20.- Археологічні студії. - К., 2005.- С.94-100.
- Залізник Л.Л.* Походження українців: між концепцією "общеруської історії" та трипільською Аратою // Дзеркало тижня, №24.-2006.
- Залізник Л.Л.* Проблема етногенезу українців з позиції сучасної європейської етнології // Магістеріум. Археологічні студії. - К., 2001.-С.49-56;
- Залізник Л.Л.* Проблеми україногенезу: від «застарілого» М. Грушевського до модерного В. Пироженка // Пам'ять століть, №3, 1999.
- Залізник Л.Л.* Проблеми україногенезу: чи застаріло «застаріле» // Вісник Національної Академії Наук. - №7, 1999.
- Залізник Л.Л.* Трипільля очима науковців і політиків // Археологія, 2004, №3. - С.95-103.
- Залізник Л.Л.* Чи скресла крига давньоруської народності над Київською Руссю? // Магістеріум. – вип. 11. - Археологічні студії. - К., 2003. - С.82-94.
- Залізник Л.Л.* Ще раз про спадщину та спадкоємців княжого Києва //Дніпро, Ч. 7-8. - 1998.
- Залізник Л.Л.* Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? // Наукові записки НАУКМА. - К., 2000. - Том.18.- С.53-60.
- Заруба В.* Життя і смерть академіка Слабченка //Дзвін, 1992. - №3,4.
- Заруба В.* Розгром і знищення київської школи істориків Михайла Грушевського // Український історик, 1991-1992. - С 147-168.
- Зашкільняк Л.* Методологія історії від давнини до сучасності. – Львів, 1999.

- Зашкільняк Л.* Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. - Львів, 2007. - 312 с.
- Искендеров А.А.* Историческая наука на пороге XXI в. // Вопросы истории, 1996. - № 4.
- Касьянов Г.В.* Академік М.Г. Яворський: доля вченого // Український історичний журнал, 1990. - № 8.
- Касьянов Г.В.* Ще не вмерла українська історіографія / Критика. – 2002
- Касьянов Г.В.* Сучасний стан української історіографії: Методологія та інституційні проекти. – К.: Генеза, 2004. - 107с.
- Касьянов Г.В., Georgiy Kasianov, Philipp Ther, Laboratory of Transnational History Ukraine and Recent Ukrainian Historiography.* - Institute of Ukrainian History, National Academy of Sciences of Ukraine. - European University Institute, Florence, Italy, 2009. – 318 p.
- Киян О.І.* Життєвий та творчий шлях В.Б Антоновича // Український історичний журнал, 1991. - № 2.
- Киян О.І.* Володимир Антонович: історик й організатор Київської історичної школи. - К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 491 с.
- Киян О.І.* Внесок журналу “Русский Архив” в історіографію України // Український історичний журнал, 1988. – № 10. – С. 68–76.
- Киян О.І.* Співробітництво М. І. Костомарова в історичних журналах пореформеної Росії // Український історичний журнал, - 1990. – № 4. – С. 63–72.
- Киян О.І.* Кафедральне “вірую” Володимира Антоновича // Київська старовина, 1992. – № 3. – С. 65–69.
- Киян О.І.* Формування наукового світогляду і становлення Володимира Антоновича як історика України // Академія пам'яті професора Володимира Антоновича. – К.: Видавництво КНУ ім. Т. Шевченка, 1994. – С. 5–17.
- Киян О.І.* Олександр Яблонівський як дослідник історії України // Український історичний журнал, 1994. – № 4. – С. 61–74.
- Киян О.І.* Володимир Антонович і польсько-українська конфронтація в історіографії другої половини XIX століття // Третя академія пам'яті професора Володимира Антоновича. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1996. – С. 61–71.
- Киян О.І.* Генезис категорії Київська історична школа в історіографії // Історіографічні дослідження в Україні. – Вип. 9. – К., 1999. – С. 154–165.
- Киян О.І.* М. Д. Іванішев як історик й організатор історичної науки // Український історичний журнал, 2002. – № 2. – С. 84–99.
- Киян О.І.* Українська історична проблематика в російській “фольк-історії” // Схід – Захід /

Історико-культурологічний збірник. – Вип. V. – Харків: “ФріМайнд”, 2002. – С. 172–186.

Киян О.І. Історія України в польській романтичній історіографії першої половини XIX століття //Центральна Україна – Польща в дослідженнях науковців та краєзнавців Кіровоградщини. – Кіровоград: ПВЦ “Мавік”, 2004. – С. 8–14.

Киян О.І. Концепція історії Росії Сергія Соловйова в інтерпретації Володимира Антоновича //Україна і Росія: Досвід історичних зв'язків та перспективи співробітництва: Збірник наукових праць (За ред. О. І. Кожухаря та В. О. Ветохіної). – Кривий Ріг, 2004. – С. 441–448.

Киян О.І. До біографії Михайла Грушевського: творчі контакти з Володимиром Антоновичем в Київському університеті 1887–1894 рр. //Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль: Видавництво ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2005. – Вип. 2. – С. 80–85.

Киян О.І. Роль Михайла Максимовича в становленні Володимира Антоновича як історика України // Я син свого народу. Наукова спадщина Михайла Максимовича (до 200-річчя з дня народження вченого). Відповід. ред. проф. М. Карпатюк. – К.: Просвіта, 2006. – С. 236–245.

Киян О.І. Микола Костомаров і Володимир Антонович: єдність ідей та відмінність методології //Історичний журнал, 2006. – № 1. – С. 43–51. (У співавторстві з Ю.А.Пінчуком).

Киян О.І. Польський романтизм у контексті формування історичного світогляду Володимира Антоновича //Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 9. – Рівне, 2006. – С. 227–234.

Киян О.І. Нація і держава в історіософії Володимира Антоновича // Еліта і цивілізаційні процеси формування нації. – Т. 2. – К.: ТОВ УВПК “Ексоб”, 2006. – С. 267–280.

Киян О.І. Ідейно-політичні та методологічні позиції Київської історичної школи Володимира Антоновича // Український історичний журнал, 2006. – № 2. – С. 159–174.

Киян О.І. Історіографічні студії Володимира Антоновича //Проблеми історії України XIX – поч. XX ст. – Вип. XI. – К.: Інститут історії України. – 2006. – С. 64 – 84.

Киян О.І. Історіософія Володимира Антоновича //Київська старовина, 2006. – № 3. – С. 61–75.

Киян О.І. До питання визначення категорії “наукова школа” в історіографії //Наукові записки КДПУ ім. В.Винниченка. Випуск 10. – Серія: історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – С. 100 –105.

Киян О.І. Історична географія в науковій спадщині Володимира Антоновича //Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 11. – Рівне, 2007. – С. 296 – 307.

Киян О.І. Методологічні канони дослідження національної історії у творах Володимира Антоновича //Наукові записки КДПУ ім. В.Винниченка, 2008. – Вип. 11. – Серія: Історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ. – 2008. – С. 174 – 183.

- Колесник М.П.* Историчне товариство Нестора-літописця та його вклад у розвиток історичної науки в Україні //Український історичний журнал. - 1995. - №5.
- Колесник І.І.* Historiography of History:Modern Instruments and Tendencies in Study // XX-th International Congress of History of Science. Book of abstracts Scientific Sections. – Liege, 1997.
- Колесник І.І.* Дидактичний образ української історіографії (Нотатки на полях підручника) //Джерелознавчі та історіографічні проблеми історії України. Теорія та методи: Міжвуз. зб. наук. праць – Дніпропетровськ, 1995.
- Колесник І.І.* Историографическая мысль в России: от Татищева до Карамзина. – Днепропетровск, 1993.
- Колесник І.І.* Историческая наука и историческое искусствоведение в конце XX в.: Методологический аспект // Категоріальний апарат історичної науки: Харківський історіографічний збірник. – Вип. 4. – Харків, 2000.
- Колесник І.І.* Когда зародились историографические знания в России? Пути исследования проблемы // История СССР. – 1989. – № 4.
- Колесник І.І.* Курс української історіографії в вищій школі: Нова модель викладання // Дніпропетровський історико-археографічний зб. – Вип. 1. – Дніпропетровськ, 1997.
- Колесник І.І.* Методологія історії чи історія методології: Метафори історіографічного дискурсу // Український гуманітарний огляд – Вип. 5. – К., 2001.
- Колесник І.І.* Развитие историографической мысли в России XVIII – первой половины XIX в. – Днепропетровск, 1990.
- Колесник І.І.* Українська історіографія в контексті національного відродження в Україні: спроба періодизації // Історія і теорія історичної науки та освіти: Харківський історіографічний зб. – Вип. 1. – Харків, 1995.
- Колесник І.І.* Українська історіографія в полі інтелектуальної історії: Modern or Postmodern ? // Ейдос: Альманах теорії та історії історичної науки. – Вип. 1. – К., 2005.
- Колесник І.І.* Українська культура та історіографія: Історія ментальностей // Український історичний журнал. – 2002. – № 1.
- Колесник І.І.* Федір Шевченко: Інтелектуальна генеалогія українського радянського історика // УІЖ. – 2005. – № 5.
- Колесник І.І.* Философия и культурология: пути обновления историографии // Россия в XX веке: судьбы исторической науки. – М.,1996.
- Колесник І.І.* «Державницька школа» в російській історіо-графії: Час переоцінки // States. Societies. Cultures: East and West: Essays in Honor of Jaroslaw Pelenski. – New York, 2004.
- Колесник І.І.* История русской историографии XVIII – первой половины XIX в. – Днепропетровск, 1987.

- Колесник Ірина.* Культурно-інтелектуальна історія як дзеркало "нової наукової революції" // Ейдос. - Інститут історії України, 2005. - №1. - с.36-45
- Колесник Ірина.* Українська історіографія в полі інтелектуальної історії: Modern or Postmodern? // Ейдос. - Інститут історії України, 2005. - №1. - с.227-245
- Колесник Ірина.* Стиль історіографічного мислення як когнітивна свідомість // Ейдос. - Інститут історії України, 2006. - №2. - с.41-67
- Колесник Ірина.* «Український гранд-нарратив. Ретроспективи і перспективи» - 2 // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - №4. - с.584-597
- Колесник Ірина.* Мережева модель науки (новий проект української історіографії?) // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки. - К.: Ін-т історії України НАН України, 2009. - №4. - с.54-88
- Комаренко М.В.* Установи історичної науки в Українській РСР. - К., 1973.
- Копиленко О., Копиленко М.* Пантелеймон Куліш: "Я піонер з сокирою важкою" // Віче. - 1994. - №7.
- Короткий В., Біленький С.* Михайло Максимович та освітні практики у Правобережній Україні в першій половині XIX століття. - К., 1999.
- Кравченко В.В.* Д.И. Багалей: научная и общественно-политическая деятельность. - Харьков, 1990.
- Кравченко В.В.* Нариси з української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII - середина XIX ст.). - Харків, 1996.
- Кравченко В.В.* Поема вольного народу. "Історія русів" та її місце в українській історіографії. - Харків, 1996.
- Лисяк-Рудницький І.* Історичні есе. В 2 т. Том I. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. - Київ: Основи, 1994. - 554 с.
- Марков П.Г.* Общественно-политические и исторические взгляды М.А.Максимовича. - К., 1986.
- Марков П.Г.* Жизнь и труды М. А. Максимовича. - К., 1997.
- Масненко В.* Історична думка та націотворення в Україні (кінець XIX - перша третина XX ст.). - Київ - Черкаси, 2001.
- Нахлік І.О.* Пантелеймон Куліш. - К., 1989.
- Опопрієнко В.І., Щербань Т.О.* Доля національної науки в Україні (кінець XIX ст. - 30-і роки XX ст.) //Український історичний журнал, 1993. - № 4 - 6.
- Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Історичні нариси* / НАН України; Інститут історії України / С.В. Кульчицький (відп.ред.). - К.: Наук. думка, 2005. - 495 с.

- Пеленський Я.* Вячеслав Липинський - засновник державницької школи в українській історіографії //Український історичний журнал, 1992. - № 2.
- Пінчук Ю.А.* До оцінки наукової й громадської діяльності М.І. Костомарова //Український історичний журнал, 1992. - № 3.
- Пінчук Ю.А.* Заборонена стаття М. І. Костомарова // Український історичний журнал, 1990.-№7.
- Пинчук Ю.А.* Исторические взгляды Н.И.Костомарова. – К., 1984.
- Пінчук Ю.А.* Питання національного самоусвідомлення у студії М.Костомарова «Гетманство Бруховецького» // Український історичний журнал. - Київ, "Дієз-продукт", 2010. - №1.
- Пінчук Юрій.* Аналіз студії М.Костомарова «Гетьманство Самойловича» в аспекті впливу на розвиток національного самоусвідомлення» //Історіографічні дослідження в Україні. - Київ: Інститут історії України НАН України, 2008. - №19.
- Пінчук Ю.А.* До 190-річчя від дня народження М.І.Костомарова // Відображення елементів української національної ідеї в науковій творчості М.І.Костомарова // Український історичний журнал. - Київ, "Дієз-продукт", 2007.
- Пінчук Юрій.* Київський період творчості М. І. Костомарова: до проблеми самосвідомості історика // Ейдос. - Інститут історії України, 2006. - №2.
- Пінчук Ю.А.* Постаць Богдана Хмельницького в публіцистиці М. Костомарова //Український історичний журнал. - К.: «Наукова думка», 1994. - №5.
- Пінчук Ю.А.* Слобожанщина - місце народження і становлення М.І.Костомарова як історика // Історико-географічні дослідження в Україні. - Київ: Інститут історії України НАН України, 1994. - №3.
- Пінчук Ю.А.* М.І.Костомаров у Києві (1844 - 1847 рр.) //Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1992. - №5.
- Пінчук Ю.А., Гриневич Л.В.* Про оцінку М.С.Грушевським науково-публіцистичних і полемічних праць М.І.Костомарова // Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1992. - №4.
- Пінчук Ю.А.* До оцінки наукової й громадської діяльності М.І.Костомарова //Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1992. - №3.
- Пінчук Ю.А.* Заборонена стаття М.І.Костомарова // Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1990. - №7.
- Пінчук Ю.А.* М.І.Костомаров та його твір “Мазепінці” //Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1990. - №8.
- Пінчук Ю.А.* Історик - антикварій Костомаров //Український історичний журнал. - Київ, "Наукова думка", 1988. - №6.

- Пінчук Ю.* Вибрані студії з костюмарознавства / Ред. колегія: П. Сохань (голова), Д. Бурім, І. Гирич, Я. Калакура, О. Маврін, В. Наулко. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. – К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, 2012. – 608 с.
- Пінчук Ю.А.* Микола Іванович Костомаров, 1817-1885. - К.: Наук. думка, 1992. - 232 с.
- Пінчук Ю.А.* Мемуари про Миколу Костомарова графині Катерини Юнге, Надії Білозерської, Аліни Костомарової: Історіографічні нариси з додатком спогадів Олександри Куліш, Віри Мордовцевої та статті Ольги Багалій. – К.: Вища шк., 2005. – 142 с.
- Пінчук Ю.А.* Історичні студії Миколи Костомарова як фактор формування самоусвідомлення української нації / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2009. – 306 с.
- Пиріг Р.Я.* Грушевський між історією і політикою (1924-1934 рр.) //Український історичний журнал, 1991. -№ 4, 5, 7, 8, 9, 11
- Полонська-Василенко Н.* Українська Академія. Нарис історії. - К., 1993.
- Потульницький В.А.* Наукова діяльність М.С.Грушевського в еміграції (1919-1924) //Український історичний журнал, 1992. - №2.
- Потульницький В.А.* Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії XIX - XX століть. - К., 2002.
- Прицак О.* Історіософія та історіографія Михайла Грушевського. – Київ - Кембрідж, 1991.
- Ричка В М., Смолій В.А.* В.Б.Антонович як історик українського козацтва //Український історичний журнал, 1990. - № 9.
- Рубльов О.С.* Михайло Грушевський перший рік у Радянській Україні //Український історичний журнал, 1996. - № 5,6.
- Санцевич А.В.* До питання про концепцію історії України М.І. Яворського //Український історичний журнал, 1993. - №10.
- Сарбей В.Г.* Праця Я. Маркевича «Записки о Малороссии, её жителях и произведениях» //Український історичний журнал, 1999. - № 1.
- Сарбей В.Г.* Харківське історико-філологічне товариство та його вклад в історіографію України (До 100-річчя заснування і початку діяльності) //Український історичний журнал, 1977. - № 12.
- Сас П.* Історик українського козацтва О.Рігельман //Український історичний журнал, 1991. - №5.
- Ситник О.М.* Василь Григорович Ляскоронський //Український історичний журнал, 1990. - № 2.
- Скоблик В.П.* Історія Русі-України XI-XVIII ст. у контексті міжцивілізаційних відносин (особливості тойнбіанської інтерпретації) //Український історичний журнал. - 1998. - №5.

Смолій В.А., Ричка В.М. Вячеслав Липинський та його праця "Україна на переломі: 1657-1659" //Український історичний журнал, 1992. - № 2.

Солдатенко В.Ф. Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції //Український історичний журнал, 1999.- №1.

Стельмах С. Історична думка в Україні XIX - початку XX століття. - К., 1997.

Стельмах С.П. Історична наука в Україні епохи класичного історизму (XIX - початок XX ст.). - К., 2005.

Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії" у XX ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // Український історичний журнал. - 1998 - №5; 1999. - № 1.

Таран Л.В. Французька, російська і українська історіографія (70-і рр. XIX – поч. XXI ст.). – Ніжин, 2009. – 247 с.

Ульянівський В., Крижанівський О., Плохій С. Історія церкви та релігійної думки в Україні. У 3-х томах. - К., 1994.

Українська історіографія на зламі XX і XXI століть – здобутки і проблеми. - Львів, 2004.

Федченко П. М. Михайло Драгоманов. Життя і творчість. - К , 1991.

Шмельов В. Доля академіка //Київська старовина, 1992. - № 2. (Слабчепко М.)

Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. - Київ: Генеза, 1997. - 380 с.

Яковенко Н. До питання про методологію вивчення історії України //Генеза, 1996.-№1 (4). - С. 118-121.

Яковенко Н.М. Вступ до історії. - Київ: Критика, 2007. - 376с.

Ресурси Інтернету:

Інститут історії України НАН України. Історіографічні дослідження в Україні.

Режим доступу:

<http://www.history.org.ua/indexold.php?urlcrnt=JournALL/select.php&seriaName=historiograf/>

Історичний факультет КНУ ім. Тараса Шевченка.

Режим доступу:

<http://www.history.univ.kiev.ua/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – 3 модульні контрольні роботи, іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання: семінарські заняття, індивідуальні заняття, модульні контрольні роботи, консультації, іспит.